

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 18 (10923) хемис 30 – апрель, 2020 – йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

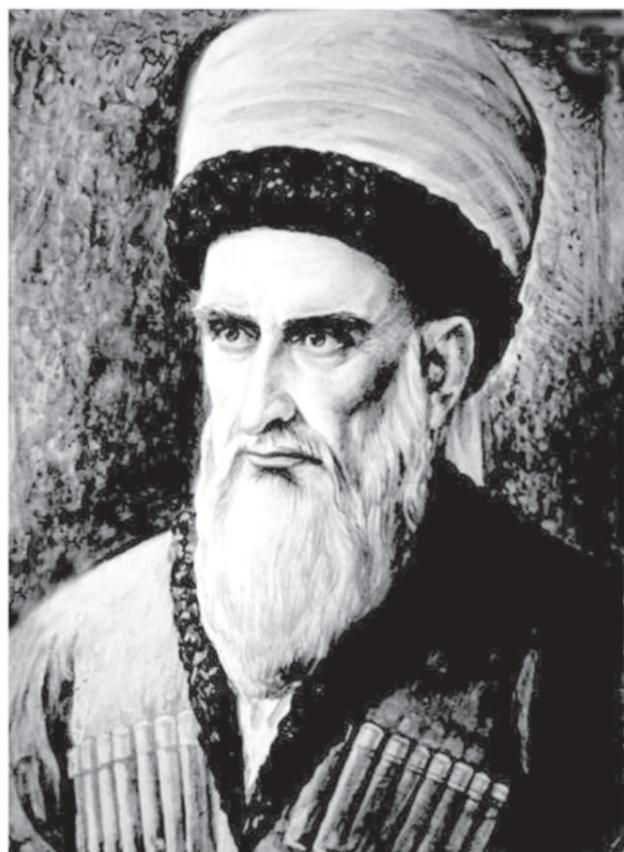
1-Май мубаракрай!

1-Майдиз чи уьлкъеда Гатфарин ва зегъметдин сувар кьейдзава. Урусатдин Зегъметдин кодексдик 112-статьядал асаслу яз, и югъ к'валах тийизвайди яз малумарнава.

Адет яз, 1-Майдиз уьлкъедин жуьреба-жуьре шегъерра суварин шадвилериз талукъарнавай мярекатар к'иле тухузва. Ци коронавирсудин т'угъвалдихъ галаз алакьалу яз и мярекатар акъвазарнава.

1-Майдин суварин тарихдиз вил вегъейла якъин жезвайвал, адан къилин макъсад лежберар, зегъметкешар тебрик, абурун агалкъунар кьейд авун я. Уьлкъедин экономика, яшайиш, культура, уьмуьрдин вири хилер вилик фин зегъметчи халкъдила аслу я. Сувариз “Гатфарин ва зегъметдин” т'вар гунни дубшуьшдин кар туш. Им гьакъикъатдани зегъметчийрин сувар я.

Чна чи ватанэгълийриз 1-Майдин сувар рик'ин сидкъидай мубаракзава. Къуй квехъ, играмбур, к'валахдин рекъе еке агалкъунар, хизанра шадвилер, бахтар хъурай! Вири инсаниятдик къурху кутунвай т'угъвални са ч'уру ахвар хъиз алатна фирай. Вири цици ва дири хъхъурай! Амин!

Ярагъ Мегъамедан муаллим

Агъмед МАГЪМУДОВ

Лезгийрин тарихда к'ел тавунвай чинар гъеле пара ама. Сур ч'аварин сирерай к'ил акъуднал машг'ул жезвай алимри, пешекарри абурун винел к'валахзава, цийи делилар, т'варар, чкаяр винел акъудзава. Абурукай гзафбур чи газетдани чапзава. Мисал яз, Замир Закарияеван, Бедирхан Эскендерован, Мансур Куьревидин ва маса авторрин тарихдиз талукъ макъалаар к'елзавайбуру хушдаказ къабулзава.

Мукъвара лезги халкъдин уьмуьрда мад са лишанлу вакъиа к'иле фена: алай вахтунда касни амачир Магъмудхуьруьн (Мегъарамдхуьруьн район) мулкарал лезгийрин машг'ур алим, динэгъли, шейх Ярагъ Мегъамедан муаллим Ахцегъ Мугъарам эфендидин сур жагъанва. Идакай “Лезги газетдиз” ФЛНКА-дин пресс-къуллугъди хабар гана.

Алим, динэгъли, шаир Ахцегъ Мугъарам эфендидин хайи хуьр Хъутунхъар я. Чи йикъарал агакънавай делилри шагидвалзавайвал, адаз хъсандиз араб ва туьрк ч'аларал рахаз, кхъиз чидай. Вичин вахтунда Мугъарам эфенди Магъмудхуьруьз куьч хъана ва ина мусурманрин мектеб-медреса кардик кутуна. Малум тирвал, ам хуьруьн майишатдин к'валахар к'иле тухудайла цайлапанди яна къена.

Алим машг'ур арифдар Алкъвадар Гъасан эфендидин ч'ехи бубайрикай ва шейх Ярагъ Мегъамедан муаллим, яранбу ба тир. Адан хва Селим ал-Кури ал-Магъмудиди медреседа тарсар гана.

Магъмудхуьруьз махсус сиягъат аву-

ник к'ил кутурди Дагъустандин Муфтиятдин Ахцегъ районда авай марифатдин отделдин к'ил Гъуснуьдин Ашуралиев я. Адан гафаралди, марифатдин ва илимдин к'валахра адаз тарихдин илимрин доктор, профессор Замир Закарияевакай еке куьмек жезва.

“За гъамиша Замир Шагъбановичахъ галаз меслятар ийизва. Ада Къиблепатаан Дагъустандин тарих ахтармишуник еке пай кутазава. Саналди чна хъсан нетижа-яр къазанмишдайдак за еке умудар кутазава”, - лугъузва ада.

Гъ.Ашуралиеван гафаралди, Ахцегъ Мугъарам эфендидикай, адан гъилик чирвилер къачур инсанрикай, алимдин ктабханадикай делилар лап т'имил ава. Адакай бязи малуматар Алкъвадар Гъасанан ва Дургелидай тир Назиран к'валахра ава. Абуру хабар гузвайвал, Мугъарам эфенди II Сурхай хандин девирда яшаммиш хъана, адан т'лалабуналди алим Магъмудхуьруьз куьч хъана. Ина ада тарсар гана ва цайлапанди ягъуниқди рагъметдиз фена. Ам гъа и хуьре кучукунава.

- Мугъарам эфендидин уьмуьрдикай цийи делилар к'ватлун патал чна Магъмудхуьруьз махсус сиягъат тешкилна, - лугъузва Гъ.Ашуралиева. - Чун аниз Цийи Усур, Гъуьгъвез, Целегуьн, куьгъне Целегуьн хуьрерай яна фена.

“Гъайиф къведай кар ам я хъи, и мулкара авай хуьрер харапайриз элкъвенва, сагъдиз амай к'валерин къадар лап т'имил я. Асул гисабдай, к'валерин цлар самунни накъвадин керпичрикай эцигнава, гъавилар цлар михъиз ч'ланва. Хейлин чкаяр таму къунва. И чкайрихъ галаз мукъувай таниш тир кас галачиз виликдай гинал вуч алайт'ла тайинариз четин я.

Чи т'лалабуналди, чкадин гадайри чаз Магъмудхуьруьн бинеяр къалурна. Чаз ина са акъван ч'ехи тушир дараматдин къандах жагъана. Мумкин я, анал виликдай миск'ин алай. Сифте хуьр, ахпа сурар эк'я хъанва. Чапла патахъай виридалайни куьгъне сурар ава.

Кар анал ала хъи, сурар эк'я хъанвай мулкара тарар, кулкусар экъеч'нава, гзаф къванер чилин к'аник акатнава, гъавилар абурал алай кхъинар к'елун четин месладиз элкъвезва.

Мугъарам эфендидин сур жагъуриз тамам са сят хъана. Адан сурун къванцин патав “Алибишеран патай гъумбет” кхъинар атанвай цийи къван гва. Яни чкадин агъалийриз Мугъарам эфендидин сур алай чка чизвай ва гилани рик'ел алама. Къейд ийин хъи, Магъмудхуьруьн агъалийрин несилар Ц'елегуьн ва Советский хуьрериз куьч хъанва.

За сурун патав цийи къван хъиянавай Алибишер вуж ят'ла тайинарна. Мугъарам эфендидин уьмуьрдикай цийи делилар ашкара авун патал чун адахъ галаз аквада лагъана ик'рар хъанва. Гъич тахъайт'ла, алимдин ктабханадиз талукъ материалар гъатдайдак чна умудар кутазава. Белки, Мугъарам эфендидин ктабар Ц'елегуьндал, Советский хуьре бязибурун к'валерани ава жеди.

Мугъарам эфендидин ирс чирунин к'валахар республикада коронавирсудихъ галаз алакьалу яз арадал атанвай гъалар куьтягъ хъайидалай къулухъ давамариз жедя.

Гъайиф хъи, алимдин сурун эвел къванцел атанвай кхъинар к'елдай гъалда

▶ 2

Нумрадай к'ела:

Ч'ЕХИ ГЪАЛИБВИЛИН - 75 ЙИС

Ватанпересвилн, садвилн руьгъдаллаз

Векееларви Фейзуллагъ Атлуханован женгер Кавказ душмандикай азадзавай вахтунда башламиш хъана. Лезги х'ци Крым, Белоруссия, Польша патал ва Германиядин чилелни женгер ч'лугуна.

▶ 3

Ч'ЕХИ ГЪАЛИБВИЛИН - 75 ЙИС

Рик'ел хуьзва, дамахзава

Н.Къараханова Румыния, Венгрия, Чехословакия, Югославия, Австрия азаддай женгера иштиракна. Фашистрал гъалибвал къазанмишайла ч'ехи буба гвардиядин лишанчийрин 361-полкунин батальондин командирдин заместитель тир. Къегъалвилерай адаз Ватандин дяведин орден ва медалар ганай.

▶ 4

“ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” - 100 ЙИС

Милли журналистика: “Социализмдин пайдах”

1957-йисуз республикадин милли газетар мад чпин к'илди-к'илдинвал аваз акъудиз башламишайла, лезги газетдал “Коммунист” т'вар эцигна. А девирда чи обществода идеологиядин жанлу к'валах тешкилнавай. Халкъ коммунизмдин идеяриз, пролетариатдин регъбер В.И.Ленинан весийриз вафалу яз тербияламишуниз къет'лен фикир гузвай.

▶ 5

ЖЕМИЯТ

Хажалат хийирдиз элкъуьриз...

Ихътин муракаб, четин вахтунда инсанар рекъелай алуддайбур, кылер акадардайбур пайда жезва. Иппаки социальный сетра. Коронавирсудин хума, инсанрик акатнавай хажалат, гъам абур чпин хийирдиз элкъуьриз алахъзава. Интернетдикай менфят къачузвай инсанрин к'илел къундармайрин ахътин хар къурзавай хъи, абурухъ яб акалайла, бедендиз цак акъатзава...

▶ 6

ОБРАЗОВАНИЕ

“Им зи зегъмет, зи агалкъун, гъава я”

Школадин руководитель хъун гзаф жавабдар ва муракаб к'валах я. И карда гзаф къадар сабур, инсанрихъ галаз рафтарвалдай бажарагъвал герек я, гъик' лагъайт'ла, ч'ехи ксаривни дуьздаказ эгеч'идай къайда чир хъана к'ланда.

▶ 8

МЕДЕНИЯТ

Лезги халкъдин дамах

Композитордин къелемдикай “Дагъустандин халкъдин 100 мани” (Махачкъала, 1948), “Къумукърин манияр ва къуьлдай макъмар” (Махачкъала, 1956-йис) ва маса к'ват'лаларни хкатна. Готфрид Алиевич Дагъустандин музыкадин культурадин сифте векиприкай сад я.

▶ 9

Наразивал къалурна

Агъмед МАГЪМУДОВ

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин къил Жамалудин Гъажибрагъимов тугъвалдин шартара дарманрин къитвал хъуниз рехъ гайи азарханайрин къилин духтуррин къвалахдай наразивал къалурна. Идакай "Лезги газетдиз" министерстводин пресс-къуллугъди хабар гана.

27-апрелдиз Махачкъалада азарханаяр коронавирус акатнавайбур сагъар хъийидай дарманралди таъминарунин месэлайриз талукъарнавай совещание кыле фена. Малум хъайивал, Бабаюрт, Акуша, Унцукул ва Къаякент районрин къилин азарханайра дарманар бес къадар авач. И делилди тивар къунвай идарайрин кыле акъазнавай ксар чпин хиве авай везифайрив жавабдарвал авачиз эгеч-завайдакай лугъузва. Дарманар маса къачун патал пулдин такъатар виликамаз чара авунвайтани, абурулай и месэла гъализ алакьнач.

Совещанидин сергъятра аваз Жамалудин Гъажибрагъимов азарлугъурз медицинадин рекъай гузвай куьмекдин еридин жигъетдай жавабдарвал къилин духтуррин хиве авайди къейдна.

- Чна гьалар къвердавай пис хъун мумкин тирди виликамаз лагъанай, - рикел хана РД-дин здравоохраненидин министрди. - И кар фикирда къуна, азарханаяр бес къадар дарманралди таъминарунин месэла хуси гуьзчивилик кутун лазим тир. И макъадриз пулдин такъатарни виликамаз чара авунвай. Эгер квевай квел ихтибарнавай везифаер къилиз акъудиз жезвачтла, ачухдиз лагъ, - къейдна Ж.Гъажибрагъимов.

Вичин рахунра ада гъакни поликлиникайрин къвалахни къайдадик квачирдакай лагъана. И кардихъ галаз алакьалу яз, тади куьмекдин къуллугъдал алава пар ацалтзава. "Тугъвалдин шартара кыле тухвай къвалахдин нетижаяр къадайла, гъар са къилин духтурдин къвалахдиз дуьзгъун къимет гуда", - лагъана министрди.

Гьалар къизгъин жезва

Чи мухбир

Дагъустанда коронавирус акатнавайбурун къадар йикъалай-къуз артух жезва. Тугъвал акатнавайбурун къадардал гьалтайла, чи республика Урусатдин регионрин арада вад лагъай чкадал ала. Коронавирус акатнавайбур виридалайни гзаф Москвада ава. Адалай къулухъ - Москвадин областда, Санкт-Петербургда, Нижегородский областда.

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 29-апрелдиз Дагъустанда коронавирус акатнавайбурун къадар 1231-дав агакьнава. Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъанвай 88 кас сагъар хъийиз алакьнава. Санлай къачурла, республикада 17983 кас ахтармишнава. 2629 кас лагъайтла, карантиндал ала. Коронавируси республикада 12 кас къенава.

Тугъвалдихъ галаз алакьалу гьалар къвердавай къизгъин жезвайди фикирда къуна, республикада карантин давам жезва. Шегъеррин ва хуьерин агъалийриз игътияж авачиз къвалерай экъечун къадагъа авунва.

Къвалай Президентдин Указдал асаслу яз къвалахзавай къуллугърин векилриз (махсус пропускдин куьмекдалди къвалахал фин патал), недай суьрсет, дарманар маса къачуз, зирзирбил, амукъар гадариз ва къвалан гъаванар сейрдиз акъудиз экъечдай ихтияр ава.

Духтурри, Роспотребнадзордин Управленидин пешекарри дагъустанвийриз хуси гигиенадин, тайнарнавай къайдайрал амал авуниз звер гузва.

Играми газет къелзавайбур! Ша чна чи сагъламвал хаталувилик кутан тийин. Духтурри къалурзавай меслятрал амал авунихъ еке метлеб авайди рикелай алудмир!

11 районда тугъвал авач

Коронавирудин вилик пад къун патал Дагъустанда арадал гъанвай штабди республикадин шегъерри районра тугъвал акатнавайбурун къадарриз талукъ делилар раижнава. Абуру "3и Дагъустан" сайтда чапнава.

29-апрелдиз талукъ делилралди, коронавирусдин есирда гъатнавайбур виридалайни гзаф Махачкъалада ава (502 кас). Гьалар Каспийскдани (61 кас), Хасавюрт районда (52 кас), Къарабудахкент районда (40), Сергокъала районда (34 кас), Хасавюрт шегъерда

(44 кас), Хунзах районда (32 кас) са акъван хъсанзавач.

Къиблепатан Дагъустанда тугъвал саки авач лагъайтла жеда. Къилди къачуртла, Къурагъ, Мегъарамдхуьрун, Агъул, Хив, Табасаран, Ахцегъ, Докъузпара районра коронавирус акатнавай са касни авач. Сулейман-Стальский районда тугъвал акатнавай - 2, Рутул районда - 1, Дербент районда - 1, Дербент шегъерда - 19, Дагъустандин Огни шегъерда 2 кас ава. Мадни коронавирус Ахвах, Къули, Ногъай, Чарода районринви агакьнавач.

Ярагъ Мегъамедан муаллим

1 <

амачир. Марфарикни ракъарик абуру члур хъанва. Белки, са ни ятлани къхинар келлиз жезмай девирда къванцин шикилар яна жеда. Мумкин я, ахтын шикилар къилдин ксарин архивра аваз хъун. Гьелелиг чавай машгъур алим хайи, къейи йисар тайинариз хъанвач", - къейдзава Гьуьснудин Ашуралиева.

Профессор Замир Закарияеван фикирдалди, Мугъарам эфендидин хчин сурни гъа и хуьре хъун мумкин я. Вичин девирда гъамни члехи алимрикай сад хъанатлани, чи йикъарал адакай тимилшимил делилар агакьнава. Адан тивар Селим эфенди тир.

"Мугъарам эфендидин сурун патав какур хъанвай еке къван (гуьмбет) гва. Къванцин къадарар фикирда къуртла, ам адетдин инсандин ваь, вичихъ члехи кесер, нуфуз хъайи касдин сурун къван я.

Чна а къванцин шикилар яна. Гъайиф хъи, адал атланвай къхинрин члехи пайни терг хъанва. И сурун патав чин пад кланик хъанвай мад са къван гва. Гележегда чаз анаг эгъуьнна, къванцин чин пад винел ийиз кланзава. Мумкин я, адал

атланвай къхинар сагъ-саламатдиз амукъун. И кар анжах чкадин агъалийрин, Магъмудхуьрун ирссагъибрин ихтияр-ралди авуна кланда.

Советский хуьре яшамеш жезвай Алибишер лугъузвай касдихъ галаз гуьруьш хъайидалай къулухъ, чна Мугъарам эфендидикай ва адан хчикай цийи делилар жагъидайдак умудар кутазва", - лугъузва Гьуьснудин Ашуралиева.

"Афгъанвийриз" - савкъат

Дербентда яшамеш жезвай 103 "афгъанви" ветерандив ва "афгъанвийрин" 24 жендедадив зурба меценат, сенатор Сулейман Керимован патай пулдин пишкешар агакьда. "Дербент" РИА-ди хабар гузвайвал, идан гъакъиндай Дербентдин къил Хизри Абакарова малумарна.

Къейдзавайвал, и муькъара Х. Абакароваз шегъердин Афгъанистандин ветеранрин Советдин векилри Члехи Гъалибвилдин 75 йисан сергъятра аваз «афгъанвийриз» пулдин куьмек гунир патахъай теклиф гана.

10 "афгъанвидиз" гъардаз 100 агъзур, яшайишдин жигъетдай дарвиле авай са ветерандиз 1 миллион ва муькъуьбуруз гъардаз 50 агъзур манат гуда. Талукъ

ксарив пулдин пишкешар 9-Майдалди агакъардайвал я.

Рикел хкин, идалай вилик Сулейман Керимов Ватандин Члехи дяведин дагъустанви ветерандиз гъар садаз 1 миллион ва блокадникриз гъар садаз 500 агъзур манат пул чара авунай.

842 миллион чара авунва

Дагъустандин здравоохраненидин министерстводиз коронавирусдихъ галаз жигъет тухун патал федеральный бюджетдай 842 миллион манат пул ахъайнава. Идакай ТАСС-ди хабар гузва.

Чешмедин делилралди, такъатар тугъвал акатнавай азарлугъурз къабулзавай азарханайра койкаяр кислороддалди таъминаруниз, азарлугъурухъ гелкъевезвай, абурухъ галаз алакьада жезвай духтурриз тугъвалдикай хуьдай махсус парталар, медицинадин тадаракар, гъа

жергедай яз, компьютердин томографдин цийи аппарат маса къачуниз харжда.

РД-дин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, пулдин такъатар азарханайрин арада пайнава. Республикадин инфекцийрин азаррин центр патал цийи компьютердин томограф маса къачуда. Чара авунвай такъатрихъ вахтунда герек тир тадаракар маса къачунин жигъетдай жавабдарвал къилин духтуррин хиве тунва.

Египетдиз маса гуда

Къизляр райондин Сар-Сар хуьре кардик квай дуьгъуь гъасилдай "Нива" майишатда 40 агъзур тонндив агакьна дуьгъуь хуьдай махсус чка (элеватор) эцигиз гатуннава. Идакай ТАСС-ди хабар гузва.

Къейд ийин хъи, хуьрун майишатдал машгъул жезвай карханадиз дуьгъуь Египетдиз маса гудай фикирар ава.

Къизляр райондин администрациядин пресс-къуллугъдин малуматралди, алай вахтунда Египетдив дуьгъуь агакъаруни жигъетдай рахунар кыле физва. Районда дуьгъуь цазвай майданарни 200 гектардин артухарнава. И кардихъ галаз алакьалу яз, цли шазандалай гзаф бегъ-

ер къват хъийида. Лагъана кланда, алай вахтунда Къизляр райондин дуьгъуь гъасилзавай карханайри метягъ Азербайжандиз, Тажикстандиз, Къиргъизиядиз, Узбекистандиз ва Урусатдин са жерге регионриз рекъе твазва.

Сар-Сар хуьревай "Нива" ООО-дин генеральный директор Зигидин Къасумован гафаралди, дуьгъуь хуьдай чка эцигун патал 1 гектар чил чара авунва. Эцигунрин къвалахар карханадин хуси такъатрихъ кыле тухузва.

Лугъун лазим я, "Нива" ООО къуьл ва къунж (люцерна) гъасилунални машгъул жезва. Къенин юкъуз къуьл ва къунж канвай майданри 3350 гектар тешкилзава.

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Вири республикада, гъар са хуьруьн уьмуьрда, яшайишда, инсанрин къисметда гъич гуьзлемиш тавур дегишвилер арада къевезвай, чка-чкада колхозар, школаяр, гъукумдин идараяр, агъалийриз къуллугъдай маса карханаяр ачухзавай ва гележегдихь инанмишвал артух жезвай вахтунда Советрин Ватандал фашистрин Германияди вегъена, дяве башламиш хъана лагъдай хабарди дагъвиря лап перишан авуна. Гъа са вахтунда абур Ватан душмандикай хуьдай фикирдални атана. Идан гъакъиндайни саки вири хуьрера кылие феий митингри ва анрал чеб гуьгъуьллувилелди фронтдиз фидайдакай малумарай агъзурралди къегъалри шагъидвалзава.

МИТИНГАР, собранияр Сулейман-Стальский (а чъавуз Къасумхуьруьн) райондин хуьрерани кылие фена ва коммунистри виридаз ватанпересвиллин жигътай чешнени къалурна. Гъа сифте гуьгъуьллурун дестейрик кваз фронтдиз ВЛКСМ-дин Дагобкомдин виликан сад лагъай секретарь, СССР-дин ВЦИК-дин член Абдузамал Мегътиев, Дагъустандин зегъметдин резервдин управлендин начальниқдин заместитель Мегъамед-Гъанифа Шайдаев, КПСС-дин Къасумхуьруьн райкомдин инструктор Шамсудин Самедов, халкъдин судья

вичи цай алахъзавай танк вилиқди гъална. Дуьз мумкинвал хъанмазди, ам танкунай экъечна. Ихътин виклегвал авур танкист-дикай, лезгидикай фронтдин са шумуд газетди кхъенай. Адан лайхлувилер Яру Пайдахдин, Александр Невскийдин, Ватандин дяведин орденралди къейднай.

Ватан душмандикай хуьз райондин са гъевечи хуьр тир Куркюрхуьряй пуд стха фенай: Межид, Мурад ва Исрафил Къачаевар. Пудани чпин ватанпересвилелди, уьткъемвилелди, душмандиз рикелай тефидай ягъунар къуналди чпин тварар даим авуна, хайи Ватан патал чанарни гъайиф атанач. Межид Сталинграддин женгера телеф хъана. Взводдин командир тир Исрафила Кавказ патал кылие феий женгера чан гана. Зурба ва акъалтай виклегъ разведчикдиз элкъвей Мурада командирдин лап четин ва муракаб буйругъар кылиз акъудна, душмандин сирер чирна, сенгерар регъатдиз къачудай мумкинвилер яратмишна. Душмандин далу патаз физ, ада са шумудра чан алай фрицар гъана. Адан къегъалвилерикай "Дагъвиря Россиядин аскерар я" табда кхъенава.

Фашистар лугъудай чапхунчир Москвадин къваларив барбат авунин женгера Татарханд хуьряй тир гвардиядин лейтенант Якубов Велимета иштиракна. Ада Волоколамск шегъредин къерехда авай Михнево, Пролетарский, Кашира шегъерар душмандин гыляй ахкъудун патал вичелай алакъудай вири авуна. Москвадлай ам Берлиндал

заведующий М.Къафланов зегъметдин фронтда зегъмет члугъазвай 7 ва 8 лагъай батальонрин комиссарвиле тайинарнай. Хуьгъуьн варцара кыйи ятара къвачер, гилер, нерар къаю тухванатлани, азарлу хъанатлани, дагъвиря чпин вилик эцигай тапшуругъар вахтундай вилик кылиз акъудна. Виридалайни гъаф коммунистар Гъазимегъамедов Гуьлмегъамед, Исакъов Мирза-Бала, Абдуев Эмин, Салигъов Играмудин, Балаев Гъажимегъамед тафаватлу хъана.

Маджалисдин мулкуна сенгерар тукъурдайла къасумхуьруьнвиря Абуталиб Абилован регъбервилек кваз зегъмет члугуна. Гъакъисагъвилелди, четинвилериз дурум гуз зегъмет члугур 738 районгъили "Кавказ хуьнай" медалдалди къейд авунай.

ЯРАКЪЛУ къуватар суьрсетдалди, парталралди таъминарунин, фронтдин фондуниз танкар, самолетар гъазурун патал пулдин такъатар къватунин кардани къасумхуьруьнвиря чешне къалурна. Райондин общественный майишатра къвалахиз амайди яшлугур, дигъегъилар, аялар тир. Лежберрин, малдаррин, багъманчирин, саларбанрин везифаяр хиве гъатай абуру югъйиф талгъуз зегъмет члугуна, производстводин планар садни зур, къеве сеферда таммарна. "Коммуна" колхоздин зегъметчирар тир М.Мегъралиева йикъан норма 5 сеферда, А.Шарифова - 2,5, У.Саламовади 2 сеферда артух кылиз акъудна. Вад йикъан муддатда колхозникри къеве гъафтедин къа-

Ватанпересвиллин, садвиллин руьгъдаллаз

Мегъамедагъа Букаров, Улугъетягърин хуьруьн школадин директор Сейфуллагъ Гъабибов ва гъаф масабурни фенай. Комсомоларни коммунистрилай гуьгъуьна акъвазнач. Къасумхуьруьн райондай фейибуру Ватандин Чехи дяведин лап кар алай женгера ва вири фронта иштиракна, уьткъемвилелди, дирибашвилелди душмандиз рум гана.

ИкI, Кеферпатанни Рагъакидай патан фронтда Новгород шегъердин пак чилер хуьдайла Шихидхуьряй тир муаллим-пулеметчик Абдулгъят Жамалдинова зурба игитвал къалурна. Ада кылди са шумуд сятда немсерин гъужумдиз жаваб гуз, вичихъ галай аскерриз къулухъ хъфена цийи сенгер къадай мумкинвал гана. Дагъвиди гъа и женгина 40 немс телефона.

Татарханд хуьряй тир ва 1938-йисалай Советрин армиядин жергеира авай офицер Гъажикъурбан Гъажимегъамедова мотомеханизированный частарихъ галаз Кишинев шегъер хвена. Бельцы шегъердин клиник хъайи хер сагъар хъувурдалай къулухъ ада Москвадин клиник кылие феий къизгъин женгера иштиракна. Взводдин командир тир ада ахпа пулеметчикрин ротадиз, штурм ийидай батальондиз регъбервал гана. Великие Луки шегъер азад авурдалай гуьгъуьниз Гъажимегъамедован батальонди Смоленскдин къваларив гъай душмандин мягкем сенгеррай пад акъудна. Дагъвидин ихътин виклегвал Яру Пайдахдин орден гуналди къейдна. Витебск областдин Городок шегъер душмандикай азаддайла къалурай игитвилей азад Александр невскийдин орден гана. Кенигсберг къачудайла адан лайхлувилер Яру Пайдах орден къвед лагъай сеферда гуналди къейдна.

ДЯВЕДИН йисара виклегъ аскеррикай, Дафидерикай армиядин газетриз гъаф макъалаяр акъатайди я. Ахътинбурун арада Макъарин хуьряй тир лейтенант, танкист Сейфуллаев Асалини авай. Виклегъ, зирек, алакъунар авай дагъвидал мотострелковый рота ихтибарзава. Ахпа ам танкарин 5-армиядин 215-бригададин батальондин командирдин заместителвиле тайинарзава. Сталинграддин терефда нубатдин гъужумда Сейфуллаев авай танкуни цай къуна, экъечна катайтла, танк рекъел аламукъда ва гуьгъуьнлай къевезвай чи танкаринизни рехъ агалда. Лейтенантди вичин юлдашир танкунай экъечдай буйругъ гана ва

къван фена ва ада пуд орден, муьжуд медаль ва Верховный Главнокомандованидин патай хейлин чухсагъулар къазанмишна.

Берлиндин агакый аскеррик Цмурдидлай тир Мегътиев Мирзабегни акатзава. Вичин сифтегъан женгерив ам Сталинграддин патарив гатлунна. Лейтенант-танкистди душмандин акъван техника, аскерар телефна хъи, адан виклегъвилерикай са шумудра фронтдин газетра макъалаяр чапна.

ВАТАНДИН вилик чпин буржи лайихлувилелди тамамарай, гъукуматдин чехи наградайриз лайихлу хъайи районгъилирнин арада цмурви Алисултанов Тагъирбег, хпитви Агъмедов Таиб, старший лейтенант Мегъамедэмин Ибрагъимов, лейтенант Фаталиев Гъаж, Къасумхуьрелай тир Селимов Мейбула, политрук, капитан Гъабибов Сейфуллагъ, цавун стрелок Атлуханов Фейзуллагъ, Гъабибов Уруж, дирибаш аскерар Исрафилов Али, Гъажиев Сиращидин, Агъаханов Ханмегъамед ава.

Векъеларви Фейзуллагъ Атлуханован женгера Кавказ душмандикай азадзавай вахтунда башламиш хъана. Лезги хъи Крым, Белоруссия, Польша патал ва Германиядин чилелни женгер члугуна. Къалурай игитвилерай адан Яру Гъед, Ватандин дяведин 1-дережадин орденар, "Дирибашвилей", "Кавказ хуьнай", "Кенигсберг къачунай", "Германиядал гъалиб хъунай" медалар гана.

Лугъун лазим я хъи, Къасумхуьруьн райондай фронтдиз фейибурукай 1300 аскерди Ватандин азадвал, аслу туширвал ва гележегдин абадвал патал чанар гана. Советрин миллионралди агъалири хъиз, абуруни хуси ивидалди, чпин ватанпересвал, садвал, стхавал успатна.

Са рахунни алач, Советрин армиядихъ ахътин зурба агалкъунар, гъалибвилер жедачир, эгер далудихъ зегъметчи халкъ галачиртла. Душман Кавказдин шегъерриз, хуьрериз гъахъайла, Дагъустандин ва гъаки Къиблепатан Дагъустандин халкъарни Терек, Сулак вацарин ва Дербент шегъердин къваларив фашистрин къшунриз акси сенгерар тукъурнуив эгечнай. Къасумхуьруьн райондайни пуд агъзурдав агакъна инсанар фенай.

Гъаки анриз арабаяр, яцар, балкянар рекъе тунай. Махачкъаладин оборонадин комитетдин къарардалди партиядин Къасумхуьруьн райкомдин секретарь К.Беделов ва тешкиллувиллинни инструкторский отделдин

лах таммарна, гвенар гвена. Гъа и жуьреда Сталинан, Стал Сулейманан тварарихъ галай ва "Колхоздин пайдах" твар алай майишатрин зегъметчирини къвалахзавай. СССР-дин Верховный Советдин депутат Зарбаф Жафаровади регъбервал гузвай "Правда" твар алай колхозди цазвай тежилар къеве сеферда артухарна. Куркюрхуьруьн зегъметчирин агалкъунрикай Дагъустандидлай къерехризни хабар хъана. Колхоздиз гъатта къецепатан уьлквейрайни кваз журналситар атана.

РАЙОНЭГЪЛИЙРИ "Дагъустандин комсомолец", Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай бронопоездар, Валентин Эмирован, Шамилан тварарихъ галай авиаэскадрильяр, танкарин колоннаяр патал агъзур манатралди пуларни, къизил-гиммишни, багъа маса шейэрни гана. Гъавилей райондин чехибурун тварунихъ Иосиф Сталинан къул алаз 1943-йисан апрелдин вацра ихътин тел хтана: "Советрин Союздин Яракълу Къушунрин къудрат ва къуват артухарунин мураддалди, самолётар, танкар, бронепоездар гъаф акъудун паталди Яру Армиядин фондуниз 1704000 манат ва 680 пуд хуьруьн майишатдин суьрсет гайи Къасумхуьруьн райондин зегъметчириз зи ва Яру Армиядин патай стхавилин салам ва баркалла!"

Районгъилири фашистри къунвай чилерилай катая, багъри инсанрикай магърум хъайи ва фронтда душмандихъ галаз къизгъин женгер члугъазвай офицерин хизанрин, етимрин, хендедейрин гъакъиндайни къайгъу члугуна, абур яшамиш жедай къвалералдини, недай-хъвадайдалдини, алукидайдалдини таъминарна. Кылинди, абурув са дидедин веледри хъиз эгечна. Ихътин стхавал, дуствал, инсанпересвал къалурвилей, вири халкъар сад хъана душмандиз хуруз экъечайвилей, вирида са кар патал - Гъалибвал патал душмандихъ галаз бягъс, далу пата гъакъисагъвилелди зегъмет члугурвилей Германиядин чапхунчир чпин магъарадиз фена барбатлани авуна, абурув магълуб хъунни къабулиз туна.

Эхирдай са алава хъийиз кланзава, райондин кылие авай къарилай гатлунна вири агъалири Ватандин Чехи дяведа женгер члугур, Гъалибвал патал чпин чанар къурбанд авур гъар са къегъал рикел хуьзва ва абурун чешнедалди акъалтзавай несилдиз дуьзгъун тербия гузва.

Виклегъ

лётчик

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

МИГЪАМЕДОВ Абдулвагъаб 1916-йисуз Хив райондин Цинитирин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хъана.

Ада хуьруьнбурукай сифте яз Дербентдин педтехникум куьтягъна ва Хив районда культура тунин жигъетдай еке зегъметар члугуна. Адакай райондин халкъдин образованидин отделдин начальник, соцуьлтурадин отделдин директор хъана.

1939-йисуз А.Мигъамедов Ватан белогинрикай хуьн патал дяведиз фена. Фронтдин командованиди ам Къазандин летчикар гъазурдай училищедиз рекъе туна.

1941-йисан августдин вацра ада немсерин чапхунчирихъ галаз Кеферпатан фронтда цавун дяве тухвана.

Абдулвагъаб Мигъамедова Волковдин, Брянскдин фронтда лётчик-истребитель яз пудкъад сеферда цавуз хкаж хъана, фашистрихъ галаз дяве тухвана, душмандин 12 самолет, 24 танк, яхцлурдалай виниз дяведин техника, вишералди душманар тергна.

1942-йисан 27-майдиз ада вичин къаншардиз экъечай фашистрин МЭ-109 маркадин самолёт яна, гадарна. И женгерин гъунарриз килигна, адан "Яру Гъетрен" ва 1942-йисан 6-июндиз "Яру Пайдахдин" орденар гана.

И чехи шабагъар гудалди вилик лётчик Абдулвагъабан дяведин агалкъунар цлудалай виниз медалралдини грамотайралди къейднавай.

Вичиз секинвал хъайи декъикъайра жегил дагъвидин вилерикай свас Имина, куьрпе бала Абдулмажид карагъзавай ва ада абурув вич гъалибвал гъаз хкведайдакай кагъазарни кхъенавай.

Амма къисметар масака элкъвена.

1942-йисан 6-августдиз Цинитирин хуьруьз члугав хабардин тел агакъна. Ана 1942-йисан 27-июндиз душмандихъ галаз хъайи цавун дяведа Мигъамедов Абдулвагъаба 26 йисан яшда аваз игитвилелди Ватан патал чан гайидакай малумарнавай...

Игит лётчик Орловдин областдин Левенский райондин Вязовая Дубрава хуьруьн сураара кучукунава.

Къегъалар, игитар гъич са чъавузни рекъидач. Абурун тварарни крар виш йисара амукъда.

Мигъамедов Абдулвагъабан твар Цинитирин юкъван школадиз, хуьруьн са куьнедиз ганва.

Адан школада еке стенд тукъурнава ва адан уьмуьрдин, дяведин агалкъунрикай акъалтзавай несилдиз тарсар гузва, суьгъетар ийизва.

И школада Абдулвагъабан хва Абдулмажид саки 25 йисуз школадин директор-муаллим яз къвалахна.

Хазран КЪАСУМОВ

Ватандин Чехи дяведин йисара Къасумхурун (Сулейман-Стальский) райондай фронтдиз 3930 кас фенай. Абурукай 1832 кас Ватандин азадвал патал кыле фейи кьати женгера игитвилелди телеф хьана. Гъалибвал къачуна Ватандиз хтай амай къегьалри колхозрани совхозра, промышленностдин карханайра намуслудаказ зегьмет члугуна.

Макъавидин къегьалвилер

Дяведин иштиракчийрикай жуьрэтлувал, виклеговал къалурайд сад дагьдин гъвечи Макъарин хуьрай тир Асул Къадирович СЕЙФУЛЛАЕВ тир. Майор, батальондин командир А. Сейфуллаев хьан Ватандин Чехи дяведин 1 ва 2-дережайрин, Александр Невскийдин, Женгинин Яру Пайдахдин, Яру Гъед орденар ва 6 медаль авай. Ам Советрин Союздин Игит лагьай тивар гун патални къалурнай.

Асул Сейфуллаев 1917-йисуз дидедиз хьана. Адан жаван йисар Бакуда акъатна, ина ада 7-классни акъалтарна. 1936-йисуз адаз армиядин жергейриз эвер гана. Дяве башламыш хьайила дагьвиди Молдавиядин Бельцы шегьерда са частуна ротадин старшина яз къуллугъзавай.

1942-йисуз А. Сейфуллаевал са женгина залан хер хьана. Госпиталда сагъар хъувурдалай гуьгуьниз старшина танкарин 5-армиядин 18-корпусдиз ракурна ва ам килдин мотострелковый ротадин командирвиле тайинарна. Женгерин четин рекъерай дирибаш макъави ротадин, батальондин, эхирдайни полкунин командир яз, Германиядиз къван фена, ада Берлин къачунин женгерани иштиракна.

Асул Къадирович Сейфуллаев гьихьтин аскер, командир, виклеговал кас тиртла, агъадихъ гьизвай мисалрай ашкар жезва. Ам рагьметдиз фена 23 йис алатнава, ятлани, къегьал кас, адан гунарар чи рикелдай алатзавач.

Танкарин 18-корпусдин штабдин начальник, техникадин рекъай илимрин кандидат генерал-майор Рязанскийди дяведилай къуллукъ хьенвай "Танкарин женгерин цъар" ктабдин 111-чина майор Асул Сейфуллаеван виклеговикай хьенва: "... "АИС" лагерда 450 кас чибур авай. Абуру "душегубкада" (инсанар ток, газ ахъайна, кана, руьхъ ийизвай чка) кун лазим тир. Майор Сейфуллаевал абуру азад авунин жавабдар кваллах тапшурмишна. Ам гьасятда рекъе гьатна. Танкарин йигинвал жезмай къван артухарна ва ам лагердив лагъай вахтунлай 15 декьикадин фад агакъна. Ада вири есирар, абурун арада Франциядин са генерални авай, кьиникикай къутар-

мишна. Эхъ, абуруз ада къвед лагъай уьмуьр хгана, есирар вири адан батальондик какахьна, батальондикай санани къейд тавур полкни арадал гъана".

И ктабдин 179-чина немсерин генералди Асул Сейфуллаеваз гьикл рей ганатла, гьадакай хьенва.

"... Америкадин къушунар къведалди чун Прагадиз сифте агакънай ва вири рекъер къуна, америкавиар ахъайначир. И гьал акур абурун генерал Асопшидца, лап ажуьгу хьана, Советрин Армиядин майор тир аз (Сейфуллаеваз), килигиз акъвазнай. Заз а члавуз Александр Невскийдин орден ва "Прага азад авунай" медаль ганай. Прагада чна немсерин 13 агъзур аскер есирда къуна. Чехословакиядин кыле авайбуру, СССР-дин велик яз, зун сифте къабулна ва захъ галаз са къадардин меслятарни авуна. Чи къушунар Нейса вацлалай элячйна кланзавай. Немсери атла пата мягъкем бине къунвай. Заз генерал Бахроа штабдиз теклифна, душман ягъалмишарун патал вацлун са арадилай тапан муьгъ эцигунин, анлай элячлунин буйругъ ганай. Яни, фашистрин цай жувал къачуна, чи къушунриз вацлун маса чкадилай элячдай мумкинвал гун. Немсерин сенгериллай чал танкарай, тупарай ва самолетрай хар къурна. И савашдайни зун сагъ-саламатдиз акъатна. Чун чи къушунрик акахъ хъууна. И сеферда чи вири аскерризни офицерриз медалар гана, зун лагъайтла,

Советрин Союздин Игит лагъай тивар гуниз къалуруналди, тебрикна. Зи батальондин шадвилехъ къадар амачир".

И къве мисалдай акъазвайвал, Асул Сейфуллаев халис Игит тир, адал гъед агакъун лазим тир. Амма... Ам вични чехи тиварарихъ калтугай, вич къалуриз алахъдай кас тушир. Гъавиллай ам гуьгуьнин йисара Игитдин гьетрен суракъдани хьаначир. Ятлани, Асул Сейфуллаев Игит я.

Женгинин рехъ хьиз, ислягъ зегьметдин уьмуьрни Асул Сейфуллаева баркаллудаказ кечирмишна. Дяведилай гуьгуьниз ада хейлин йисара Ялцугьрин хуьрун Советдин председателвиле, Герейханован хуьре складдин заведующийвиле, са къадар вахтунда Туркменистандин меркез Ашхабадда кваллахна. Чи къегьал ватангълидиз Туркмениядин Президент Сапармурад Ниязован шикил аваз тивар хьенвай сят, дяведай тахтайбуруз эцигнавай обелискдин шикил авай чичедин халича, Туркмениядин Верховный Советдин Гъурметдин грамота гана.

Асул Сейфуллаева Чехи Гъалибвилини 50 йисан юбилейдиз Москвада Яру майдандал кыле фейи парадда иштиракна. Адаз Яру майдандал алай чаппатан трибунада сад лагъай чка хьенвай пропуск ганвай.

Асул Сейфуллаевакай и макъала кхьидайла, зи рикел Б. Брехтан камаллу гафар хъезва: "Вичихъ игитар авачир халкъ кесиби я". Камаллу, ялавлу ва къадимлу лезги халкъдихъ вичин игитар вири вахтара хьана, гилани ава. Асул Сейфуллаева вичин уьмуьрда авур баркаллу крар, ада Ватандиз, халкъдиз къалурай вафалувал, женгера къалурай жуьрэтлувилер акурла, рикел гил эцигна, лугъуз жеда: ам халкъдин Игит хва я.

Рикел хуьзва, дамахзава

Н.КЪАРАХАНОВ,
РД-дин лайнхлу юрист

Советрин халкъди фашистрин Германиядал Гъалибвал къачурдалай инихъ 75 йис тамам жезва. И Гъалибвилини бинеда гзаф четинвилер, магърумвилер, къурбандар, Яру Армиядин къегьалвилер ава.

Гъалибвилини юбилейдиз вири гъазур жезва. Ада мад сеферда чи ва жегьил несилрин рикел гъалибчи аскерин игитвилер хъизва.

Мусибатдин дяведа зи чехи бубайрини - Къараханов Нуруллагъ Мурадовича ва Герейханов Али Таймасхановича - иштиракна. За абурун дамахзава.

Н.Къараханов 1922-йисуз Ахцегъа дидедиз хьана. Гъвечиизамаз бубадикай магърум хъайи ам аялрин квализ вугана. 1941-йисуз Орджоникидзедин военный училище акъалтарай ам фронтдиз фена. Ам сифтедай взводдин ва ахпа лишанчийрин ротадин командирвиле тайинарна.

1942-йисуз Харьков патал женгер кыле тухудайла, Советрин къушунрин частар, абурук кваз чехи бубадин ротани гьалкъада гьатна. Суткада ротадни фашистрин са шумуд гъужум алудна, немсерикай хейлин бур тергна. Чехи бубадални хер хьанвай. Къуватар барабар бур тушир. Ада вичихъ галамай аскерарни галаз гьалкъадай экъечдай рекъер жагъурна ва 12 суткадилай жуванбурун патав хъезва алакъна. Гъа и женгера къалурай дирибашвилей Къарахановаз сифте медални - "Жуьрэтлувилей" - гана.

Фронтда авайла чехи бубадал пуд сеферда хирер хьана. Гзаф вахт госпиталра акъатна. Кылик фейи ракъун клус эхир нефесдалди гьаник кумукънай. Хирургивай, мефтледиз зиян жез кичелеа, ам худиз хьаначир.

Чи хизанда гъамиша рикел хъизвай са агъвалат ава. 1943-йисуз хер хьанвай Къараханов Гуржистандин госпиталдиз акъатна. Идакай ада квализ чар хьенва. Ихътин хабар агакъайла адан диде, савадсуз дишегъли, хуьрун советдай герек справкани къачуна, хчин гъарайдиз рекъе гьатна. Госпиталдиз агакъдалди гзаф йикъар алатна, амма хва акунач. Сагъ хъхьанвай офицер фронтдиз хъфиз гъазур жезвай. Диде аскерар, офицерар тухузвай рехъ гуьзетиз, белки, хва акъадатла лугъуз акъвазна. Иниз къван атайла, хва такуна гьикл хъфидай. Гъар юкъуз рекъел экъечиз, ада аскерриз вичин хчин шикил къалурузавай. Анжах къуд лагъай юкъуз дидедал вичин хва чизвай кас ацалтна ва

Гъалибвилини

йикъаз

Фатимат ОСМАНОВА,
Эминхуьр

Цавар, чилер, гьатта дерин гуьулерни,
Вири квалачел къарагънава икрамиз.
Чи жележег патал кьейи руьгьерни,
Къе чакъ гала ислягъ пайдах хъажиз.

Автомат гьич вилеризни такурбур,
Ватан хуьда лугъуз, фенай дяведиз.
Куьрпе бала хьана гьиле такурбур,
Фенай хуьнуьх тапшурмишна дидедиз.

Дяведин цай, шумуд свас на магърумна,
Муьгуьббатдин экв туьхуьрна, тек туна.
Дяведин цай, шумуд диде къазунна,
Гьиле чулае хабар авай тел къуна!

Алчак душманди къурмишай цун ялав,
Квалеквалек къекъевеней дерт гъаз залан.
Квахърай дяве, кылел хуьрай ислягъ цав,
Мад япарихъ галуьк тавуь адан ван!

Сувар я къе миллионри чан гайи,
Сурарални чан атанва кьенин къуз.
Гъар са игит тивар рикле хуьз эбеди,
Буржлу я чун квез икрамиз уьмуьрлук!

* * *

Рамазан ДАДАШЕВ

(Чехи Гъалибвилини 75 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз Ватандин Чехи дяведин активный иштиракчи, гвардиядин майор, зи рагьметлу буба КЪАЗИМЕГЪАМЕДОВ Гъажимегъамедаз бахшзава)

Гъвечиизамаз укьлуь-цуру даммишай,
Вич етим яз, гъар са кваллах битмишарай,
Мектебдамаз симинлай физ вердишарай,
Пагъливан тивар къачур, чи виклегов буба!

Вагъши дяведин гур цаярни муьрар,
Жегьил-жаван яз, эхнай вуна, чан буба!
Пехъи тир душмандин гуьллейрин харар,
Къваз кылел, чаз Гъалибвал гъаз хтай буба!

Жинжи гар хьиз элкьевез, хкатиз виликай,
Шумудра хер жез, хкатнай вун кьиникикай.
Куьн, ветеранар, чун патал гъар женгера,
Жида хьиз, душмандин хура аклидай.

Стлал Сулейманан къегьал хуьруьни,
Дагъустандай Берлиндиз къван фейи,
Чан гъайиф текъевез, чаз Гъалибвал гъайи,
Машгъурна на ви тивар, гъунар чаз, буба!..

Милли журналистика: “Социализмдин пайдах”

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел - II, 13-17-нумрайра)

“Социализмдин пайдах” газетдин редакцияда даяведин залан йисара сифте мухбирвиле, ахпа редактордин заместителвиле (Исмаил Вагъабован вахтунда) квалалахайбурукай сад писатель **Къази Къазиевич КЪАЗИЕВ (1906-1983-йисар)** я.

Адан гъакъиндай рикел хунар гзаф ксар кхъенва, сифте нубатда газетдин редактор, Къазидиз вичин вахтунда журналиствиле сифте тежриба чирай Исмаил Вагъабова. Ада къейдзавал, Къази Къазиев, къил хкаж тавуна, вичи кхъизвай затлунал, иллаки таржумайрин чалан дуъвилел, яргъалди квалалахдай кас тир.

И фикир профессор Р.Гъайдаровани тикрарзава. Филологвиле рекъиз ам ялайбурукай сад вичин хурунви (Къурагъ райондин Къиридин хуър) Къази Къазиев я.

“Социализмдин пайдах” газетда урус чалай лезги чалаз жуъреба-жуъре затлар таржума авунал желб авуни (а чавуз чехи алим М.Гъажиевни и газетдин таржумачи тир) чалан рекъай гележегдин чехи алимдиз тежедай хътин таъсирнай, квалалахдин тежрибани чирнай. (И кардикай чун идалай вилик раханва).

Къази Къазиев комсомолдинни партиядин руководство гудай къуллугърал (Агъул, Хив, Дербент района, Махачкъалада) хъана, Москвада КПСС-дин ЦК-дин патав гвай ВПШ акъалтарайдалай къуллугъ (1948-йис) “Социализмдин пайдах” газетдин редакциядиз атана. Ина газет “Дагъустандин правда” газетдин дубляждиз элкъурай йисарани (1951-1957-йисар), лезги чалай “Коммунист” газет арадал гъайилани (1957-йис) газетдин редактордин заместителвиле квалалахна.

1957-йисуз республикадин милли газетар мад чпин къилди-къилдинвал аваз ахкъудиз башламишайла, лезги газетдал “Коммунист” твар эцигна. А девирда чи обществода идеологиядин жанлу квалалах тешкилнавай. Халкъ коммунизмдин идеяриз, пролетариатдин регъбер В.И.Ленинан весийриз вафалу яз тербияламуниз къетлен фикир гузвай. Къази Къазиев, а чаван редакторар Исмаил Вагъабов, Гъажи Аликберов (ам чи вири дубляжрин къилин редактор тир, адакай чун къилди рахада) хъиз, идеологиядин фронтдин сифте жергеяра хъайбурукай сад я.

Вичин тежрибада Къази Къазиева милли лезги журналистикадин бине кутурбур тир Гъажибег Гъажибегован, Зияудин Эфендиеван, Алибег Фатахован, Назир Агъмедован, Исмаил Вагъабован ва масабурун хъсан адетар устадвилелди давамарна. Къилинди, за къатлузвайвал, вичин вахтунда Исмаил Вагъабова хъиз, Къази Къазиевани лезги ва урус чалай чпис хъсан чидай (Къазиди вичин чирвилер сифте Бакуда,

нафтладин мяденрал, ахпа Буйнакскда, Махачкъалада, Москвада, ВПШ-да къачуна), яратмишдай ругъ квай ксар редакциядиз гъана, адан къваларив агудна. И кар Дагъустандин халкъдин шайр Байрам Салимова ик рикел хъизва:

“Къази Къазиева, редакторди хъиз, акъалтзавай жегил литераторриз, мухбирриз гайи куъмекар алцумиз жедайбур туш”.

Байрам Салимов вични чи милли газетдиз желб авурди сифте нубатда Къази Къазиев тирди шайрди гъакъван хушвилелди мецел гъидай, адан тарифдай (килиг: “Лезги газет”. Махсус ктаб. М-къала, 2000-йис).

Къази Къазиеван девирда лезги журналистикадиз ва эдебиятдиз лап къуватлу еке десте атана. А йисара (1952-йисалай инихъ) чи газетдин редакцияда машгъур журналистри - Мирзэбег Демирова, Гуьлбала Ханова, Шагъ-Эмир Мурадова, Алирза Саидова, Ибрагим Гъусейнова, Межид Гъажиева, Жамидина, Якъуб Яралиева, Буба Гъажикъулиева, Ноябрьр Ханшиева, Мегъди Мегъдиева, Манучар Яралиева, Абдул Ражабова, маса ксар квалалахна.

Редакциядин патав, адан дестекар яз, чпикай гележегдин редакторар, машгъур публицистар, писателар хъайи Шихнесир Къафланов, Къияс Межидов, Сфибуба Сфиев, Касбуба Азизханов, Къадир Рамазанов, Саид Алиметов, Шагъабудин Шихбабаев, Забит Ризванов, Лезги Нямет, Гелхен Мухтар, Мегъамед Камалдинов, Хкем Жамалдинов, Мегъамед Къуруш, Къасум Фаталиев, Ибрагим Мурадов, Кичибег Мусаев ва маса ксар тупламыш хъанвай. Абурун эсеррини, макъалайрини газетдин чинра гегъенш чка къурди а чаван газетри субутзава.

Къази Къазиев чаз “Чурун паб”, “Мадарани Гуьлустан”, “Фекъидин фитне”, иллаки “Къири буба” хътин повестралди лап хъсан гъикаятчийрикай сад хъиз машгъур я. Писателдин ирс гъелелиг ахтармишна чирнавач, публицистикани гъак я.

Дяведилай гуьгъуьнин йисара чи милли журналистикадиз атай, чеб фронтвикар тир ксарикай чаз хейлин йисара “Коммунист” газетдин редактор хъайи Имамудин Жамиевич Апаеван, газетдин жавабдар секретарь хъайи Тагъирбег Рамазанович Алисултанован, редактордин заместител хъайи Серкер Мингъажиеван тварар чиди.

Имамудин Жамиевич Апаевакай чун мад рахан хъийида. “Коммунист” газетдин тарихдикай суьгъбетдайла. И сеферда чун дяведай хтана, “Социализмдин пайдах” газетдиз квалалах атай Т.Алисултановакай ва гъа чавуз журналиствиле рехъ хкъагъай гвардиядин капитан, писатель Серкер Мингъажевакай рахада.

Тагъирбег Рамазанович АЛИСУЛТАНОВ яргъал йисара “Лезги газетдин” редакцияда квалалах авур ва чагъинда аваз, рикле мурад амаз рагъметдиз фейибурукай сад я.

Адан аял вахтар Сулейман-Стальский райондин Цмуррин хуьре акъатна. Бакудин рабфака келна, къуншидал алай Рухунрин, гуьгъуьнлай хайи хуьруьн школайра муаллимвал авуна. Ада тарсар гайи аялрикай къе муаллимар, алимар, духтурар ва маса пешейрин иесияр хъанва...

1939-йисуз хуьруьн жегил муаллимдиз РККА-дин жергейриз эвер гузва. Чапхунчи душманди Ватандал гъужум авун себеб яз, Яру Армиядин аскердиз хуьруьз фад хкведай (къуллугъдин вахт куьтягъ хъайилани) мумкинвал хъанач. Ада Ватандин Чехи дяве башламишай сифте йикъарилай эхирдалди душмандихъ галаз къиле феи женгера иштиракна, дагъвидиз хас тирвал виклегвал, къегъалвал къалурна.

Са къуьнихъайни кичле тушир ОРС-дин радист, старший сержант Алисултанов Тагъирбег Рамазанович разведкадихъ галаз душмандин далу патаз садрани-къведра фенач. Ам гъар сеферда есир ва герек делилар гваз хкведай. Баркалладин орденрин сагибдиз Яру Гъетрен, Ватандин дяведин орденар ва гзаф къадар медаларни гана...

Виклегъ дагъви Чехи Гъалибвлин йикъалди женгинин баркаллу рехъ фена, Ватандиз уьзгъ яз хтана.

Са йисуз хайи хуьре муаллимвал авур ва хизан кутур жегил Махачкъаладиз къезва ва лезги чалай акъатзавай республикадин “Социализмдин пайдах” (гилан “Лезги газет”) газетдин редакцияда квалалах акъваззава.

Таржумачи, литсотрудник, жавабдар секретарь - редакцияда дяведин ва зегъметдин ветерандин уьмуьрдин рехъ гъа ихътинди я...

Серкер МИНГЪАЖЕВ (1912-1996). 1912-йисуз Докъузпара райондин Текийрин хуьре дидедиз хъайи адаз уьмуьрдин укълуь-цуру гзаф акуна. Ам 82 йисан яшдин чехи рехъ фена. Гъихътин рехъ!

Ада Дагъустандин землестроительный техникумда келна. Хасавюрт, Ахцегъ, Докъузпара района жуьреба-жуьре жавабдар квалалахар бегъемарна.

1941-йисуз чи Ватандал фашистрин гелгъри чпин вагъши пац вегъейла, Мингъажев, гъиле яракъ къуна, женгиник экечна. Сталинград шегъер душмандикай хуьдайла, адал залан хер хъана.

Гуьгъуьнлай ада, гвардиядин капитанди, Украинадин Сад ва Къвед лагъай фронтра сифтедай ротадин командирвиле, стрелковый батальондин командирдин заместителвиле ва эхирдайни комбатвиле дяведин къуллугъар къиле тухвана. Женгера Серкерал пуд сеферда хирер, садра ам контузия хъана.

Сталинграддилай башламишна, Прагдив агакъдалди къиле феи къизгъин женгера къегъалвилер къалурнай адаз Ватандин

дяведин къвед лагъай дережадин, Яру Гъетрен орденар, вад медаль гана, Верховный Главнокомандующийдин тварунихъай цекълуд сеферда чухсагул малумарна. Серкер Мингъажева Румыния, Польша, Чехословакия, Германия фашистрикай азад авун патал женгерани иштиракна. 1945-йисуз, дяве куьтягъ хъайила, армиядай ахъай хъувур ада партиядин Дагъустандин обкомдин инструкторвиле, Агъул райкомдин секретарвиле квалалахна.

1950-йисалай та пенсиядиз экъечдалди Мингъажева печатдин органра квалалахна. Адакай сифте “Дагъустандин правда”, ахпа “Коммунист” газетрин редакторин заместител хъана. Ахпа тамам цлуд йисуз Дагъустандин радиодин лезги чалан редакциярин старший редактор яз квалалахна.

Вири йисара зегъметдани ада гъакъисагъвал къалурна. Ам СССР-дин журналистрин Союздин член, Дагъустан Республикадин культураддин лайихлу работник, Дагъустандин ктабрин издательствода чапнавай гъикаятдин са шумуд ктабрин автор я.

Писатель Къ.Акимова къейднавайвал (“ЛГ”, 1995-йисан 14-апрель), лезги литературада Ватандин Чехи дяведикай кхъенвай эсерар тлимил ава. Фикирдиз Х.Тагъиран шиирар, И.Къазиеван “Смоленскдин чилел” роман къеззва. И жигъетдай С.Мингъажеван повестри литературада амай буш хъалхъам ацлур хъувуна лагъайтла, чун гъалат! туш.

Писателдин ирс гъелелиг ахтармишна чирнавач. Амма им гележег патални герек кар я.

Зи фикирдалди, Серкер Мингъажеван повестар дяведикай ислягъ уьмуьр патал кхъенвай эсерар я. Дяедин мусибатар къалуруналди, писателди инсанриз ислягъ уьмуьр лазим тирди тистикъарзава, гъавилляй адан игитри ислягъ гележег патал, чандилайни гъил къачуна, женг члугъазва. И женгера абур гъалибни жезва.

Масаня!

Рамазан ДАДАШЕВ

Шумудни са шегъер, хуьр, мензил атлуз,
Илифда газет халкъарал, гуьгъуьл
къачуз.

Ви дуьвпри деринра, къватлуз девлет,
Виш йисан юбилей ви, “Лезги газет”.

Гъам Шекида, гъам Къубада, Куьреда,
Къелиз жеда, къалерани куьчедя,
Чи дагълух вири газетрин жергеда
Ви дад, ви ад ава вине, “Лезги газет”!

Масаня, газет, ви твар Лезгистандиз,
Вун хтайла, хул шад жеда хизандиз.
Галат тийиз къуллугъа чи Ватандиз,
Хуш я чаз ви, юбилей мубаракиз!

Къуй лезги халкъ ви далудихъ галаз хъуй,
Газетдин къадар югъ-къандвай

алаз хъуй,
Милли члал, цийи хабар къалаз хъуй,
“Лезги газет”, ваз юбилей мубарак!

Ципицл, хурма, медни гъери - суьрсет я,
Чи багъри члал - михъи гуьзгъуь,

суьрет я.
Ваз гузвайди элди чехи къимет я,
Риклин чим, дава-дарман, “Лезги газет”

Жува къелиз, вахъ даим зи вил жеда,
Тийшир шей, гъелбет, гъанай чир жеда.
Чахъ лезги халкъ амай къван вал
гуьл жеда,
“Лезги газет”, ваз юбилей мубарак!

Веревирдер Бахтсузбур вужар ятла?..

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

БАХТУНИКАЙНИ

бахтсузвиликай гзаф лаганва, кхъенва. Бязи вахтара садаз бахт тир кар, гал, агалкун масадаз вичин бахтсузвал, яни вири хъсанвилер, мумкинвилер вичивай къакъатайди хъиз жеда. Къунши къуншидал, стха стхадал пехил хъунин, сада садаз фур атунин асул себебни гъа пехилвал, яни бахтунинни бахтсузвилинин гъавурда гъарма сад вичин саягда акъун тирдал шак алач.

Месела, садаз вичин яц къуншидин яцралай гъевчи яз, къуватсуз яз аквада. Им а касди вичин бахтсузвал яз гъисабда, къуншидин яцраз инад къаз алахъда. Яц лугъудай факъирдиз вичин гугъуьна пехил хъанвай гъуьлягъ авайди садрани чир жедач.

Бес тлебиатдиз вучда? Сада, емишар тлимил гъизва лугъуз, вичин багъдиз якв яда... Масад, вичин ник, сал хъсанди туш лугъуз, масанал чка къаз алахъда...

Сатирик Жамидинан са басняда къаргъа, вичин муг чиркин я лугъуз, билбилдин муг къаз алахъзава. Чиркинди, муг тушиз, вич тирди рикелни гъизвач... Бахтуникай зани са шумуд эсер кхъена. "Гачалан бахт" эсерда ("Къенин югъ", Махачкъала, ДКИ, 1992) къенин аямди инсанрин къилер (фиксиар) гъикъван чеб-чпелай алуднаватла, гъакъикъатдай аквазвай мисалралди къалурнава.

Нефсинал зарпанд алачирбуру чеб вири шартлара бахтсузбур, вири Гачалар чпел пехилбур яз гъисабун гила адетдиз элкъвенвайди садазни сир туш. Артухлама, бязи ампаири чеб хайи Ватанни клан хъуниз, тарифдиз, яшамаш хъуниз лайихлуди яз гъисабзвач. Тарашиз жеда, тарифиз - ва!

Аку садра, гъихътин "бахтсузар" гила майданда, чебни, асул гъисабдай, вилик жергейра артух жезватла... И кар чи обеществода Конституциядин са бязи дегишвилер (цийивилер) кухтунин кампания вилик гъайила, мадни ашкара хъана. "Ватандаш" гафунилай "хсусиятчи" гафуниз артух фикир гузвайбур гзаф я. Амма хсусият ина ваъ, къецепата кардик кутазава. Девлет тарашнавайбурун асул паюникай фадлай къецепатан (Америкадин, Великобританиядин, Израилдин, Германиядин, масабурун) агъалияр хъанва. Пулар (девлетар) иниз хкун патал Президентди рухсатарни са шумудра ганатлани, а кардик къил кутурбур тлимил я.

Чиновник, депутат, президентвиле вичин кандидатура къалурзавайдини са шумуд уьлкведин гражданин хъун? Им бес «ватандаш» гафунихъ къуват амуьк тавунин лишан тушни?

Ихътин ваясузрин тереф чпи са гъихътин ятла "ихтиярар", "законар" хуьзва лугъузвай дестейрин (ассоциациярин, клубрин, центрайрин ва ик мадни) векилри иллаки ачухдаказ хуьзва.

Бязи вахтара са гина ятла, яргъарани ваъ, гъа патав, чпин "цийи фикиррин эсерар" газетра, журналра твазвай, жегъилриз "тарсар" гузвайбур галтайла, дугъриданни, чун авайди гъи девир, гъи дунья, гъи Ватан я лугъуз, амуькъзава.

Чи бубайрин баркаллу тарихдикай тийизвай яганат авач. Ихътин гъалдиз жаваб, къимет гудай "идеологиядин" (фагъум-фикиррин тайин рекъихъ эл-

къуьрнавай) къурулуш чина кардик квач. "Идеология" гаф Конституциядани авач. Амма идеология авачир общество садрани хъайиди туш эхир! Акъалтай вагъшивилин, сада-садавай къакъудунин, сада масад магълуб авунин идеология къуватлу хъанвайди гъисаба такъунихъ вуч галатла?

Гъа ихътин гъалди вири манаяр (бахтунинни бахтсузвилинин, гъахъунинни нагъахъвилинин, савадлувилинин савадсузвилинин, жуванданни чарадан, хийирдинни зияндин, дуьстунинни душмандин ва ик мадни) какадарзавачни? Ни гъикл чирзава а манаяр? Ни гъикл хийир хкудзава абурукай? Вужар я чина бахтлугъуз? Вужар я бахтсузбур?.. Ихътин суалрай къил акъуд тавуртла, крар дуьз патахъ виликди фидатла?..

* * *

Чирк вегъемир жува хъвазвай
Булахдиз,
Мадни герек хъжедайди рикел хуьх.
Несилри ам хвейиди я дамахдив,
Бине кутур къегъалдин твар
мецел гъиз.

Булах-шуьрбет, нек я
Чилин-Ватандин,
Вирибуруз гузва сад хъиз, азаддиз.
Къадир адан чида гъатта душмандин:
Булах хуьда, хуьрер гагъ-гагъ
барбатлуз.

Амма вучда, хва лагъайди хаин яз,
Экъенлайтла инад къаз а чешмедиз?
Гъикл лугъуда хва Ватандин замин я?
Ада халкъни вегъедачни тегънедиз?..

Къадирсузар гъикл халкъзава,
Фелек, на?
Фу нез, тфу вегъезвайбур суфрадал?
Къепинамаз вучиз гъуьлягъ
гъелекдач?
Тежедайвал ам игитдин къарада.

Вичиз игит лугъузза са варада,
Тарифариз яд-яланрин, иланрин.
Нек лугъузза агъудизни чарадан,
Жуван чешме кутаз чулава шувандик.

Хайи члапни гумач арсуз супадив,
Салам-калам, чидач, гъи цай,
вацлай я.
Гагъ-гагъ гъалва лугъуз жеда
цлападиз,
Куьз лагъайтла, вич къацлайрин
къацлай я...

Худа! На гъикл халкъда ихътин
чернелар?
Гъейрат къуьруьбур гъилик квай
чларчелай!...

28.03.20

Чахъ вири ава. Ватан, Конституция,
Президент, Гъукумат, чи баркаллу тарих,
къудратлу, гъейратлу, зегъметкеш халкъ,
чи хъсан адетар, члалар, литератураяр,
культураяр, ацукъун-къарагъунин къай-
даяр...

Авачирди вуч я? Винидихъни лагъанвайвал, къайда, социальный гъахъвал, хсусиятдал, къуллугърал гъалтайла барабарвал, вири чи девлетрин къадир, метлеб, члехивал, паквал чирзавай идеология (илим, фагъум-фикир, квалала) авач...

Вири мумкинвилер чпин гъилевай къатарни, са гзаф СМИ-ярни, къабулзавай къанунарни, тухузвай "реформаярни" агъалийрин члехи паюнивай яргъа, аксибур яз амуькъзава. Бязи вахтара чиновники абур гъакл инкар ваъ, гъавурдик кваз, халкъдив агакъарни ийизвач. Ик тахъун лазим тир.

Абад АЗАДОВ

АЛАЙ вахт пара четинди, хаталуди, Агъар садан хиве жавабдарвал гъатзавайди ва клева авай гъалдай, къуватар санал къватлна, экъечина кланзавайди я. Коронавирус твар акъалтнавай тугъвалди вири дуньяда къалабулукъ, гълугъула тунва. Инсанар кичевилин, умудсузвилинин кърмахра гъатнава.

Уьмуьрдин гъакъикъат ахътинди хъанва хъи, къе чаз садрани ван тахъай лозунгрин, теклифрин, истемешунрин, меслятрин ван жезва: "Квалера ацукъ", "Жув ва жуван багърияр хуьх", "Чун санал ала", "COVID-19", "Квалера акъваз", "Самоизоляция", "Удаленка", "Жув, багърияр хуьн патал квалерай экъечимир"... И истемешунрал, меслятрал вацран къене амал авун герек тирди малумарна.

Гъелбетда, датлана квалалахдал, клелиз, къайгъуйрин дидардиз, сиягъатриз физвай инсанар патал ихътин къадагъаяр таниш тушир. Са югъ, къе югъ, гъафтени квалера акъудиз жеда, амма са варз, къе варз санихъни тефиз квалера - дуьстагъда хун? Са рахунни алач, четин месэла я. Виридахъ ихътин гъалдиз къимет гудай сабурни, нервиярни жезвач. Наразивал, ажугъ арадал къезва.

Гъа идан гъавурдани акъаз жеда, вахтуналди ятлани, чун азадвилекай магърумнава эхир. Гафбуру эхзаватлани, бязибуру умуми истемешунар кваз къазвач. Квалерай

Хажалат хийирдиз элкъуьриз...

экъечзава, мугъмандиз физва, гъевчи межлисар тешкилзава, чпиз са куьнихъайни кичевал авачирди къалурзава. Куьрелди лагъайтла, герексуз, хаталу "игитвилер" ийизва.

Ихътин муракаб, четин вахтунда инсанар рекъелай алуддайбур, къилер акадардайбур пайда жезва. Иллаки социальный сетра. Коронавирусдин хума, инсанрик акатнавай хажалат, уьлкведин Президентди, Гъукуматди тухузвай сиясатдиз акси дестейри, оппозиционерри, "Вад лагъай колоннайрин" векилри COVID-19, халкъдин арада гълугъула тунин, муьтлуьгъ тахъунин яракъ хъиз ишлемишзава.

Килиг, абурун къундармаяр, гъи бушлугъриз акъатзаватла. Лугъузза хъи, грипдик, пневмониядик гъар йисуз агъзурралди инсанар начагъ жезвайди я, амма коронавирус инсанят алдатмишзавай, адакай тапарарзавай, ам келе тун патал акъуднавай амал я, тапан хума я. Гуя дуньядин вилик-къилик квайбуруз алемдин цийи къайда кардик кутазава. 300 касдикай ибарат дуньядиз регъбервал гудай гъукумат тешкилнава ва адан макъсадни дуньядин агъалийрал чкачкада гуьзчивал тухун ва ам чпиз хийир хкатдай квалалахра ишлемишун я. Гъатта корона-вирус - им махсус операция я, са яракъни ишлемиш тавуна сирлу мурадар къилиз акъудзавай, дуньядин экономика гъилик ийизвай, вири девлетрин иесивал ийиз кланзавай тешкиллу фонд я.

Украинадин "радиолай" мадни ажайиб хабарар агакъарзава. "Малумарзава хъи, гуя корона-вирус Россияди вичел гъахъсуз илтигнавай санкциярикай азад авун, США ва Рагъакидай патан уьлквеяр клева тун патал, Китайдихъ галаз санал гаф-члал сад авуна, акъуднавай зурба фонд я. Россияни Китай хумадин вилик пад къаз виликамаз гъазур хъана, гъавилляй анра инсанарни гзаф рекъизвач. Амма США-дани Рагъакидай патан уьлквейра инсанар, тветлер хъиз, рекъиз ва Россияди вич хъсан патахъай къалурун патал гила гъа уьлквейри куьмекар гудай амаларни ийизва.

Ихътин къецепатан "аяндаррихъ" галаз зил къазвайбур уьлкведани тлимил авач. Чеб духтурар, блогерар, политикар я лугъузвайбуру агъалийриз "квалера ацукъмир, куьн алдатмишзава, са хумани авайди туш, ам адетдин грип я, гъукум мадни яргъалди гъиле къаз кланзавайбурун гафарихъ инанмиш жемир, куьн вири электронный есирвиле твада" лугъуз малумарзава.

Инсанри чпи-чпиз ватцапрай ракъурзавай хабарар мадни хъвер гъидайбур я. "Дуньяда 8 миллиарддир агакъна инсанар ава, мукъвара абуроз недай суьрсет амуькдач, гъавилляй инсанрин са пай тергна кланда. Идахъ галаз алакъалу яз майдандиз жуьреба-жуьре вирусар, гриппар акъудзава".

Ибурни гъич, инсанар авай гъал чпин хийирдиз элкъурзавай лугъуяр, гъарамзаярни ава. Москвада, Санкт-Петербургда лугъури шегъерэгълийриз твар, фамилия кхъиз "куьн ихтиярсуз куьчедиз экъечина, куьне ихтиярсуз автомашин гъална ва куьн флан къадар пул жерме ийизва, пул флан чкадиз рекъе тур" лугъуз малуматар ракъурзава.

Маса гъарамзадайри, чеб "волонтерар" я лугъуз, пенсионерриз, квалера авай ветеранриз пулдихъ коронавирисдикай хуьдай, сагъардай дарманар, вакцинаяр я лугъуз, адетдин медикаментар маса гузва.

Пуд лагъайбур халис къачагъвилел машгъл жезва. Квалер дезинфекция ийизвайбур я лагъана къезва, ахпа квалера къилди авай яшлу, къуьзуь инсанар пайгардикай хкудана, пулар, багъа шейэр чуьнуьхзава.

Россиядин Сбербанкдин векилди къейд авурвал, карантиндин вахтунда интернетдин лугъури пенсионерривай пулар къакъудунин къадар цуд сеферда артух хъана. Абуру чеб банкарин, социальный, налогрин къуллугърин, квалалахдал таъминардай центрайрин, аэропортарин къуллугъчияр я, квез къезилвилер, субсидияр гузва, ишлемишиз тахъай билетрин пулар вахкузва лугъуз, банкдин картайрин нумаряр, кодар къачузза ва картайра авай пулар хчлалзава. Полициядин къуллугъчийри вири жуьредин лугъурихъ галаз женг чуьгъазватлани, гъар са кас мукъаятлу хъун лазим я. Картайрин кодар, паролар садазни гана кландач.

Интернетдай, телефонрай жуьреба-жуьре хабарар агакъзава, и кардин вилик пад садавайнни къаз жедач. Амма гъар са хабар жуван къилелди къатлунун, адаяз дуьзгун къимет гун, гъакъикъатдайни тапаррай, къундармайри къил акъудуниз чун мажбур я.

Коронавирус авайди туш, ам фонд я лугъузвайбурухъ гъикл агъан? Италияда, Испанияда, США-да суткада вишералди инсанар рекъизвайла. Дуньяда и тугъвалдик начагъбурун къадар 2 миллиондилай виниз алатнавайла. Эгер апрелдин сифте йикъара Россияда начагъбурун къадар 100-200 кас тиртла, исятда са шумуд агъзурдалай алатнава. Коронавирус икван гагда инсанрик акадай виридалайни пис ва йигинвилелди садакай масадакай акатзавай хума ялда. Гъам вирусологри, гъам духтурри, гъам лабораторийрин пешекарри, гъам и хумадик начагъ хъана сагъ хъанвайбуруни, Италияда духтур яз квалалахзавай урус дишегълиди, рикл куз-куз россиявийрихъ элкъвена малумарна: "Гъуьрметлуьбур! Азизбур! Вахт гъилляй ахъаймир. Италияда арадал атанвай мусибатдин иесияр жемир. Инани сифтедай коронавирисдин хаталувилихъ агъунач, инсанри къадагъайрин истемешунрал амалнач. Нетижаяр гъихътинбуру жезватла, квез акъваза. Гъавилляй куьне куьн хуьх. Вахтуналди малумарнавай карантиндин къадагъайрал амал ая".

Коронавирус я зарафат, я къундарма туширди гъакъикъи делилри успатзава. Гъавилляй чна макъаладин сифте къиле гъанвай лозунгал, меслятрал амал авуниз, чунни, жуван къвалав гъайбуруни, маса инсанарни зулуматдин тугъвалдикай хуьниз мажбур я.

Гьерекастрилай аслу я

Алибуба ЭМИРСУЛТАНОВ,
“Эренлардин сес” газетдин кьилин редактор

Докъузпара райондин агъалийрилай, газдин месэладиз талукъ яз, мукъвал-мукъвал къевезвай суалар ава. Абуруз жавабар жагъурун патал чун “Газпром Межрегионгаз Махачкала” ОО-дин Ахцегъ ва Докъузпара районрин абонентрин пунктуниин начальник **АМАХАНОВ Ниязи Вагъидовичахъ** галаз гуьруьшмиш хъана.

■ **Ниязи Вагъидович, кьенин юкьуз Докъузпара район газдалди гьикъ ва гьикъван майданра таъмин я?**

- Лагъана кьанда, райондин хуьрерикай анжах пуд хуьруьз газдин линияр тухванва. Турбаяр агакънавай хуьрерани, кьейд ийин, вири кьвалер газдик кутунвач, бязи агъалийри тлебии газдикай менфят къачузвач. Амма газдалди таъмин тир Усугъчайда чакъ -304, Цийи Къара-Курьеда - 206 ва Мискискарин хуьре 53 абонент ава. Амай хуьрериз газдин турбаяр тухванвач.

■ **Ишлемишнавай газдин гьакъи дуьздаказ гунин кьайда гьихъгинди я?**

- Ишлемишнавай газдин гьакъи календардин варз акъалтдалди ва гуьгьуьнин вацран 10-югъ алуькдалди гайитла, дуьз жеда, адал жерме илитдач. Им законди тайинарнай кьайда я. Ишлемишнавай газдин гьакъи Усугъчайда авай кассадин кумекдалди, тахъайтла, сбербанк-онлайн приложенидин ва я мобильный телефонрин кумекдалди “3и ГАЗ” приложение (<https://мойгаз.смородина.онлайн>) ачухна, “Хусни кабинетдай” гуз жеда. За абонентриз газдин гьакъи кассади гун меслятава. И жуьре виридалайни умудлуди я.

Счетчик эцигнавайбурун фикирдиз гьизва: алатзавай вацран эхирралди счетчикри къалурзавай рекъемдикай хабар гун чарасуз я. Эгер абонент вичин кьвале вахтуналди яшамиз жезвачтла, ада вичи газ ишлемишзавач ва вич флан чкада яшамиз жеда лагъана, чаз арза кхьин лазим я. А касдин лицевой счетдай чна гьисабунар кьиле тухудач.

■ **Агъалийри ишлемишнавай газдай чи район гьикъван буржлу хъанва?**

- Къейдна кьанда хь, газдин сетдик Докъузпара райондай 563 абонент ква. Ишлемишнавай газдин гьакъи гунин кьвалах члуру гьалда ава лагъайтла жеда: анжах 20 процент абонентри гьакъ-гьисабар вахт-вахтунда ийизва. Им лап татугай гьал я. Районда ишлемишнавай газдин буржарин къадар, бязибурун вахт алатнаватлани, 3 миллион манатдилай артух хъанва. Гзаф ксари чпин газдин счетчикра авай делилар вахт-вахтунда агакьарзавач. Гъавилляй ишлемишзавай вили ялавдин пулни гузвач. Ихътин дуьшуьшра чна кьилдин ксарихъ галаз кьилди-кьилди кьвалахзава, гьа жигъетдай яз, суддин кьайдаярни ишлемишзава.

■ **Буржлу ксар гьихътин дуьшуьшра суддиз вугузва?**

- Эгер яргал пуд вацран вахт алатдалди ишлемишнавай газдин гьакъи тагайтла, счетчикдик хуькуьрайтла (адан пломба алуьдайтла ва я тимил пул акъатун патал кьулухъди элкъуьрайтла), буржлу хъанвай кас чна суддив вугузва. Амма чун кьетлен серенжемар къабул тавуниз мажбур жезва, абонентриз буржарикай кхечдай вахтни эцигзава.

■ **Куь контролерри счетчикрин делилар ахтармишзава, абур гьихътин месэлайрал расалмиш жезва?**

- Агъалияр газдалди таъминарзавайбуру счетчикар пуд вацран кьене са сеферда, гьакъни кьилдин абонентдилай арза атай члавуз ахтармишзава. Амма контролердивай и кар гьар вацра авуртлани жезва. Ахтармишна, ада акт туйкьурзава. Ана ада счетчикдин рекъемар, виле акъазвай кимивилер, пломбаар авай гьал къалурзава. Эхирдай абонент актунихъ галаз танишарзава, къул члугваз тазва. Са экзмпляр абонентдив гумукъзава.

■ **Газ гьисабдиз къачузвай прибордин шикил вуч паталди язава?**

- Гьакъикъатда, контролерди арифмометрдин шикил язава, счетчикдин делиларни галаз. Эхиримжи вахтара счетчикрик хуькуьрзавай дуьшуьшар гзаф жезва. Идахъ галаз алакьалу яз, контролерри, шикил ягъуналди пломба авай гьал, счетчик газдин турбадихъ галкьурнавай чкаяр ахтармишзава. Пломбайрик ва счетчикдик хуькуьрай дуьшуьшар гьи саягъда чуьнуьхриз алахъайтлани, винел акъатзава.

■ **Бязи дуьшуьшра счетчик ва пломба чеб-чпелай кардикай хкатзава. А члавуз абонентди вуч авун герек я?**

- Дуьз рекъе авай абонентри татугайвилер кьилел атуьн гуьзетдач. Виридалайни кьилинди рикелел хвена кьанда: эгер абонентди са гьихътин ятлани хасаратвал кьатланватла, адакай чарасуз гьалда “Газпром межрегионгаз Махачкала” ОО-дин абонентвилдин пунктуниз хабар гун лазим я. Арза рекъе тур йикъалай пломба эхцигдай йикъалди ишлемишнавай газдин къадар кваз къадач. Счетчикди кьвалахзавай кьайда гуьзчивилик кутур ва пломбаирин гьал ахтармиша. Абуру, ян тагана, шикилдиз къачуртлани жезва.

■ **“Газпром межрегионгаз” ОО-ди СМИ-дин такъатрай абонентриз чарасуз тир ТО ВДГО-дин икьрарар кутунуниз мукъвал-мукъвал звер гузва. Квелди ам важиблу я ва адакай кхечайтла, гьихътин зарар ава?**

- Газдин сетдин абонентар патал ам важиблу документ я. А икьрар кутунун адан хиве ава. РФ-дин законодательствода гьакъ къалурнава. Газдин тадаракар авай гьал ахтармишунин мураддалди махсус тешкилатдин работникар йиса садра кьвалба-кьвал къекъевезва. Кьвалерин иесийри абуруз, чарасуз тир техобслуживание тамамарун патал, приборрин патав фидай рехъ ачухун лазим я. Гъавилляй газ ишлемишзавайбуруз ТО ВДГО-дин, яни кьвалин кьене авай газдин приборриз къуллугъ авунин гьакъиндай икьрарар кутунун хийирлу я. Газдин приборар хатасуз гьалда хъайила, инсанрин кьилел бедбахтвилерни къведач, газдикди зегьерламыш хъайи дуьшуьшарни жедач. Пешекар газвикрин буржи абонентрин умуьурдин хатасузвал хуьн я. Винидихъ къейднавай икьрардикай кхечай кьилдин ксар ва карханаяр тайин къадарда аваз жерме ийизва: кьилдин ксар - 1-2 агъзур манатдин, карханаяр - 40-100 агъзур манатдин. Икьрардал къул члугун тавур абонентди вичин ва гьам кьуншийрин хатасузвилеиз къеци гузва. Гъавилляй гьар са хизанди, чпин сагъламвал хуьнин мураддалди, ТО ВДГО-дин икьрарар кутунун чарасуз я.

■ **Къез абонентриз гьихътин меслятар гуз кланзава?**

- Ишлемишнавай газдин пул гунин рекъай са гьихътин ятлани суалар ва месэляар аваз хъайитла, чакъ галаз алакьада хьун меслятава. Чи абонентвилдин пункт Ахцегъ хуьре кардик ква. Абонентрилай ишлемишнавай газдилай къевезвай гьакъи вахт-вахтунда гун тлабазва. Эгер абонентдихъ алай вацран пул гудай мумкинвал авачтла, адавай счетчикдин делилар агакьарна, гьакъи алуькдай вацран 10-югъ алуькдалди гайитла жеда. Мадни ТО ВДГО-дин икьрарар кутунунин чарасузвал ава. Эхирки, куь гьерекастрилай куь къулайвални аслу жезва.

дин эхирдалди тайинарнайтлани, гьеле 26-апрелдалди Россияди ам тамам къадарда аваз кьилиз акъуднава ва къецепатан уьлквейриз маса гун акъазарнава. Малум хъайивал, и къадагъа 1-июлдалди, яни техилдин цийи бегъер вахчуз башламишдалди давам жеда. Хабар гузвайвал, къадагъа къуватда гьатайдалай къу-

Маса гунал сергъят эцигнава

Коронавирусдин тлугъвалдихъ галаз алакьалу яз муракаб гьалара гьатнавай вахтунда гзаф уьлквейри, и кар гьеле мумкин тир вахтунда, къецепатан госуларствойрай маса къачузвай суьрсетрин, гьа жергедай яз техилдин къадар жезмай кьван гзафариз алахънава. И мукъвал тир вахтуналди и рекъай игътияжар Россиядай тир таъминчийри тамамарзавай, амма гила “и пенжер агал хъанва”, кхъизва Bloomberg агентстводи.

лукъ Россияди техил виликан СССР-дай тир вичин анжах къуд кьуншидиз маса гун давамарда.

Дуьньяда гьалар мадни четинарзавайди а кар я хь, техил маса гунин кардал са жерге маса уьлквейрини сергъят эцигнава, ида лагъайтла глобальный алишверишда дегишвилер хьунал гьун мумкин я ва недай суьрсет бес тахьунин, кьиметар хкаж хьунин кьурхулувал арадал гьида.

Пешекарри гьисабзавайвал, муштерияр техилдин запасар жезмай кьван гзаф ийиз алахънава, вучиз лагъайтла, абуруз чизва: идалай къулукъ ихътин мумкинвал тахьунин кьурхулувал екеди я. Мукъуь патахъай килигайтла, гьисабзавайвал, Россиядин техил маса гунал къадагъа эцигун и рекъе чи уьлкведихъ галаз гьужетарзавай США ва ЕС-дин госуларствоар патал хийирлу я.

Эхиримжи 10 йисан вахтунда сифте сеферда яз дуьнья Россиядай тир къуьл амачиз амуькун мумкин я, гьа са вахтунда чи уьлкведин техилдин са жерге асул муштерийри, тлугъвалдихъ галаз алакьалу яз, алава къадар маса къачуз тади ийизва.

Къуьлуьн кьиметар хкаж хьунин вилик пад къун патал, РФ-дин хуьруьн майишатдин министрстводи мартдин эхирдай къецепатан уьлквейриз маса гузвай техилдин къадар вахтуналди сергъятламишун теклифнай: 30-июналди Россиядай къецепатаз тухузвай къуьлуьн къадар 7 миллион тонндилай гзаф хьун лазим туш. Квота июн-

РФ-дин хуьруьн майишатдин министрстводин сергъятвилер Россия патал важиблу техилдин са жерге жуьрейриз талукъ я. Иник къуьл, сил, абурун къаришма тир меслин, гьакъни мух ва гьажибугъдаяр акатзава. Техилдин жуьрейрин тумариз и квота талукъ туш.

Чехи пай кутугайбур я

2020-йисуз Дагъустанда гатфарин магьсулар 225 агъзур гектардин майданра цун пландик кутунва. И карда сифте чкадал цазвай тумарин ерилувилин месэла эцигнава, хабар гузва “Россиядин хуьруьн майишатдин центр” ФГБУ-дин РД-да авай филиалди.

“Россельхозцентрадин” Дагъустандин филиалдин тумчивилин отделдин делилралди, йисан сад лагъай кварталда 7,2 агъзур тонн тумарин ери ахтармишиз алакьнава. Абурукай 96,6 процентдин къадарда авайбур еридин жигъетдай ийизвай истемешунриз жаваб гузвайбур ва кутугайбур яз гьисабнава.

Гьа са вахтунда, отделдин начальник Мурад Муртазалиева къейдзавайвал, республикада гатфарин цанар тамам майданра аваз цун патал лазим техилдин ва харарин къадар 9,4 агъзур тонндиз барабар я.

“Ахтармишайла истемешунриз жаваб тагун себеб яз хьуднавай тумарин нукъсан адак зирзибил гзаф хьунихъ галаз алакьалу я”, - луьгузва ада.

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министрстводин делилралди, гатфарихъ цун патал республикадиз 73,7 агъзур тонн тумар, гьа жергедай яз 64,5 агъзур тонн цадай картуфар, 9,2 агъзур тонн техилдин, ягъ хьуддай культурайрин ва хъчарин тумар герек я. Республикадин майишатар хуси тумаралди анжах 78,8 процентдин къадарда аваз таъмин я.

РД-дин хуьруьн майишатдин министрстводин делилралди, 24-апрелдалди гатфарин тумар 107,1 агъзур гектарда цанва. И кар республикадин вири районра гьиле кьунва ва майданар йикъандавай-къуз гегеншарзава. Йигин еришра аваз и кьвалах Сергокьала, Къарабудахкент, Къумтуркьала, Рутул, Буйнакск, ва Хасавюрт районра кьиле физва.

Алай йисуз республикада гьакъни 916 гектардин майданда багълар куьтадайвал я. 829 гектарда и кьвалах кьилиз акъуднава. 2020-йисуз кутун фикирда кьунвай 1400 гектар уьзюьмлукърикой алай вахтунда 177,5 гектарда и кьвалах тамамарнава.

Жасмина САИДОВА

МУАЛЛИМ - им гъеле къадим девиррилай авай, гъа са вахтунда гъамиша баркаллу, еке гъурметдиз лайихлу тир пеше я. Гъикл лагъайтла, чехи жезвай аялдин - гележегдин несилдин - зигъин, фагъум, къанажа арадал гъизвайди, адаз писни хъсан чирзавайди ва, гъелбетда, уьмуьрдин рехъ хягъиз куьмек гузвайди муаллим я. Муаллимди чи уьмуьрда къунвай чка иллаки алай вахтунда, уьлкведа школайрин кваллах дегиш хъанвайла якъин жезва.

Акъалтлай важиблу ва муракаб тир и пешедин сирерикай ва алай аямдин муаллимдин ва образованидин идарадин руководителдин кваллахдиз ийизвай истемешунрикая чна и мукъвара Кеферпатан Кавказдин образованидин виридалайни чехи центрадин - РД-дин "Республикадин образованидин центр" ГБОУ-дин директор, Дагъустандин педагогдин Ассоциациядин председател Анжела Байрамбеговна БАЙРАМБЕГОВАДИХЪ галаз сугъбетна.

■ Анжела Байрамбеговна, куьне Республикадин образованидин центрадин регъбервал ийиз са шумуд йис хъанва. Адан везифаяр квекай ибарат я?

- Кеферпатан Кавказдин мулкунал виридалайни екеди тир алай аямдин школа яз чи центрада гъам ана кваллавай аялриз дерин чирвилер гун, гъамни муаллимдин пешекарвилер дережа хкажун патал лазим вири шартлар ава. Центрадин бинедаллаз гъар гъафтада Дагъустандин образование еримлу авунин институтдин пешекарвилер дережа хкажунин курсара чирвилер къачузвай муаллимар патал ачух тарсар, мастер-классар,

А.БАЙРАМБЕГОВА:

“Им зи зегъмет, зи агалкъун, гъава я”

классдин сятер кыле тухузва. Центрадиз гъам школайрин директорар, гъам заместителар, муаллимар, гъакни вожатыар мугъман жезвай дуьшуьшарни тлимил туш.

■ Куь фикирдалди, чирвилер гунин карда къенин юкъуз муаллимдин роль гыхьтинди я?

- Образованидин гъерекатдин юкъни юкъва гъамиша муаллим ава, - гузвай тарсунай, гъакни психологиядай, физиологиядай ва методикадин рекъай дерин чирвилер авай муаллим. Муаллим - им образованидин вири къурулушдик гъерекат кутазвай къуват, адан "рик" я лагъайтла жеда. Ада гъевеслу ийизва, желбзава. Муаллимдин рикл желб ийидай акунар, аялриз ам ва адаз аялар клан хъун - ибур инновациядин рекъай къаришмиш хъун истемеш тийизвай терефар я. Муаллимдин анжа са гафуни, ам килигунин тегъерди ва тарсуниз ийизвай итижди чна вирида гуьзлемешавай хътин, яни хъсан нетижайрал гъизва. Виниз тир технологиядин са тадаракдивайни ам эвезиз жедач.

■ Амма, тарсар гунин инновациядин къайдаяр куьне ишлемешзава, яни?

- Гъикл лагъайтлани, чун XXI асирда яшамеш жезва эхир, ва къенин юъуз виниз тир технологияри акъван яргъаз камар къачунва хъи, абур гъатта мектебривни агакънава. Къенин юкъуз чалай муаллимдиз алай аямдин къайдада тарсар гун патал жезмай къван гегъенш мумкинвилер гуз алакъзава. Риклел алама, гъеле 8-9 йис идалай вилик чи мектебда сад лагъай интерактивний доскаяр пайда хъайила, зун геометриядин тарсуна стереометрия чириз башламешзавай классда авайла, заз, лугъун, мультимедиядин алапат сифте сеферда акунай: аялди доскадилай тупалди тухузва ва адавай шикл члугъаз жезва. Исятда аялди вичин вилералди къалурун, ам гъавурда тун, адав вичин фикирда клалуб тукъуьри ва кыле авайди уьмуьрдиз кечирмишиз тун патал муаллимдин гъиле зурба къуват ава. Зи фикирдалди, образованидин хиле зурба агалкъун - им интерактивний техника ишлемешун я. Заз

доскадал график тукъуьрзавайвал, патав лагъайтла, пробиркайра са куь ятлани къур-къур ийизвайвал акурла, зун жуван фикирдал мадни клеви жезва. Им вилик финин зурба кам я.

Исятда чна биологиядин тарс патал программаяр авай 3D-проекторар къачузва. Инсанди айнаяр алукъзава ва адаз, мисал яз, клетка пай жезвайвал вичин вилералди акъвазва. Эгер дерин чирвилер, хуш къведай кылих авай, аялрал рикл алай муаллимдал алай аямдин технологияр алава хъувуртла, чирвилер гунин гъерекат итижлуди ва гъевесламешдайди жезвайдал шак алач. Им иллаки важиблу я, гъикл лагъайтла, вири и терефар кваз къурла, аялди хъсандиз клелда ва, тарс итижлу хъайила, адалай вири крар алакъда. Алай аямдин виниз тир технологиярин тадараки классда тухузвай тарсарикай лезет жуддай мумкинвал гузва. Школайриз яргъал мензилда аваз (дистанционный) чир-

хъсан мектебдин хъсан директор я лугъуз кланзава. Им зи зегъмет, зи агалкъун, зи гъава я.

■ Куьне йисан вахтунда гъаф къадар кваллах тарамарзава. Куьн агакъ гъикл ийизва? Къез кваллахда ни куьмек гузва?

- Школадин руководитель хъун гъаф жавабдар ва муракаб кваллах я. И карда гъаф къадар сабур, инсанрихъ галаз рафтарвалдай бажарагъвал герек я, гъикл лагъайтла, чехи ксаривни дуьздаказ эгечдай къайда чир хъана кланда. И рекъе за жуван макъсадар къатунзава ва абурув агакъарунин патлахъ еримишзава. Жуван кваллахда зун галат жезвач, вучиз лагъайтла, захъ са инанмишвал ава: эгер вири крар секинди ва фагъумна ийиз, кар алай шейериз сифте фикир гуз, важиблу тирбуру туширбурукай къакъудиз чир хъайитла, вири крар вахтунда акъудиз алакъда. Акъ я хъи, гуьзалай гъаф къадар шейер алакъзава, вучиз лагъайтла рикливай инанмиш я: гъикъван гъаф крар пландик кутунватла, гъакъван гъафбуру алакъзава. Исятда зун гъавурда гъатзавайвал, агалкъунрал гъайи саки вири къарарар мумкин тушир макъсадрив агакъарунин мурадвал бинеламиш тир. Куьмек лагъайтла, и карда заз зи гъилик кваллавай аялри гузва, - бязи вахтара аялдин вилериз килигайла, анай адан руьгъдин мишвал акъада ва и сафвиле жув мишъиз църада. Аялрин риклера фашалвал авач. Гъаниз килигна, заз коллектив идара авун четин жезвач, вучиз лагъайтла, вири алакъаяр сад-садан гъавурда акъунин, ихтибарвилер гъиссерал бинеламиш яз тукъуьрзава.

■ Центрадин руководитель хъунилай гъейри, Куьн Дагъустандин педагогдин Ассоциациядин председатели я. И кваллахдай вуч лугъуз жеда?

- Республикадин образованидин центр Региондин общественный "Дагъустан Республикадин педагогдин ассоциация" тешкилатдин

"Лацу дурнайрин югъ", "За жуван ихтиярин шикл язава" конкурсар, "Къушунрин жергейра акъвазиз ярамиш я" къугъун, аялрин общественный тешкилатрин Ийкъаз талукъ мярекатар тешкилун ва кыле тухун, Юнармиядин, РДШ-дин жергейриз къабулун. Вирироссиядин "Рекъин тийидай полк", "Георгиевский лент", "Гъалибвилер тар" серенжемра иштиракун тарихдин жигъетдай Зурба Гъалибвилер важиблудилел аялрин фикир желбзава.

Чехи фикир РЦО-ди школа клелзавай аялрин диде-бубайрихъ галаз санал ватанпересвилер руьгъдаллаз тербияламишунин месэладиз гузва. Хизан тербияламишунин карда виридалайни важиблу субъект я. Диде-бубаяр тербияламишунин кардал желбунин ва и рекъе арадал къевезвай месэляяр гъялуни кваллах классдин сятера, собранияра, мектебдин патав гъай къаяр къацу авунин, аваданламишунин карда иштиракуниз эвер гуналди, саналди тир экскурсияр тешкилуналди, спортдин "Буба, диде ва зун - спортдин хизан" къугъунар, "Бубайрин меслятар" собранияр тухуналди кыле тухузва.

2019-2020-келунин йисуз РД-дин "Республикадин образованидин центр" ГБОУ-да, военный ва ватанпересвилер тербиядин системадин пай яз РД-дин силесдин комитетдин кадетрин 10-класс ачухна. Кадетрихъ къетлен парталар, тафаватлу жедай лишанар ава. Абуру жегъил кадетриз чпин низам хуьнин карда куьмекзава. Кадетрин классар патал сад лагъай важиблу мярекат Къин къун тир. Мярекатда диде-бубайри, муаллими, гъурметлу мугъманри иштиракна. Риклел аламукъдай и юкъуз кадетри, мугъманрихъ галаз санал, Гъалибвилер 75 йисаз талукъарнавай Риклел хуьнин аллеядин бине кутуна. Халисан итим, ватанперес, мумкин я, гележегдин офицер тербияламишун мектебдин баркаллу везифайрикай сад я.

■ Малум тирвал, Центрадин ва Ассоциациядин кваллах тек са Дагъустан Республикалди сергъятламиш жезвач, яни?

- Гъелбетда, хъсан нетижайрив агакъарунин карда важиблу элемент сад-садахъ галаз алакъада аваз кваллахун я. Ассоциацияди Москвадин, Казандин, Калининграддин, Астрахандин, Ульяновскдин ва Ярославлдин, Архангельскдин, Волгограддин ва Красноярскдин образованидин кар алай тешкилатрихъ галаз сихдаказ алакъада аваз кваллахзава. Къетлен алакъаяр чахъ Казандин федеральный университетди галаз арадал атанва: абурухъ галаз чна Россиядай тир 800 иштиракчи квалтлай "Ингилис чалай тотальный диктант" проект саналди кылилиз акъуднава. Идалайни гъейри, чна са жерге международный конкурсрани, вирироссиядин ачух тарсара, вебинарра, видеоконференцияра иштиракзава. Сад-садан культуради хъни чалахъ галаз таниш хъун патал Австралиядин, Германиядин, Китайдин мектебра клелзавай аялрихъ галаз санал телемукъбервидеотарсар кыле тухузва.

■ Куь фикирдалди, алай аямдин муаллим гыхьтинди хъун лазим я?

- Вири аямра муаллимдин ерияр сад хътинбуру тир ва ихътинбуру яз амукъзава: аялрал ва вичин предметдал рикл алай ва намуслу, дуьз инсан хъун. Алай вахтунин жемиятда, зи фикирдалди, вичи вичин алакъунар датлана хкажиз, цийи чирвилер жагъуриз, адетдинди тушир жуьреда фикириз алакъдай касди хъимет ава. Гъа ихътинди хъун лазим я алай аямдин муаллими. Ада аялди, сифтенисифте, масадан куьмек галачиз чирвилер къачуз, адетдинди тушир, яратмишунин жуьреда фикириз чирун лазим я. Кылинди, алай аямдин муаллимди вахтунихъ галаз сад хъиз камар къачун важиблу я.

Заз чи республикадин вири муаллимриз бахтлудуру хъунин алхишар ийиз кланзава, гъикл лагъайтла, къайгъуйрани четин месэляйра батмиш жезвай касдивай бахтлу аял тербияламишиз жедач. Аялдин яратмишунин алакъунар ачухарун патал лазим шартлар тешкилун муаллимдин асул везифа тирди риклелай ракъурна виже къведач.

вилер гудай къайда атуни лагъайтла, гъатта акъалтлай татугай шартлар авай чкайра яшамеш жезвай аялризи виридалайни хъсан муаллимдин тарсарихъ яб акалдай мумкинвал гузва. И кар кылилиз акъудун патал къве пай лазим я: хъсан муаллим ва техника.

■ Куьне муаллим образованидин гъерекатдин кылин пай я лугъузва. И жигъетдай, куьне къуллугъ чир хъагдайла гыхьтин терефрал амал ийизва?

- Абурухъ ахътин ерияр хъун лазим я, гыхьтинбурукай сугъбет ийиз регъят я, жагъуриз - четин. Муаллимди галаз сифте сеферда гуьруш хъайила, за адан акунриз фикир гузва. Чи патара, вучиз ятлани, и тереф са акъван кваз къадач. Зун патал лагъайтла, муаллимдин винел патан акунар, гыхьтин яшда аваз хъайитлани, гъейранардай къван хъсанбуру хъун важиблу я. Аялриз чпин муаллимди месикай къарагъна классдиз гъерекатнавайди ваъ, и гуьрушдиз гъазурвал акунвайди, яни дуьз парталар хъанавайди, гуьрчег къвачин къапар алайди, тамамдиз къайдада авайди акун лазим я. Педагогдин къамат - им адахъ хъун лазим тир дерин чирвилерихъ галаз сад хътин важиблудвал авай тереф я.

Ахла зун а касдин образованидиз килигзава. За, дуьз лагъайтла, жуван уьмуьрда садрани ва садавайни дипломдин къиметар авай чар истемешайди туш, - утанмиш я. Амма, муаллимди гъи вуз акъалтарнаватла, важиблу я. Заз, гъелбетда, муаллимдин виликан кваллахдин тежриба итижлу я. Эгер ихтилат жегъил пешекарди хъ галаз кыле физватла, ам мектебдиз гыхьтин фикир аваз атанватла чирзава. Идалай къулухъ чна еке фикир тербиячивилин институтдиз гузва.

Им зи уьмуьр я. И кардал зи гъаф рикл ала. Ам за арадал гъайи шей я. Адахъ за багъа къимет ганва. Ам за жуван сагъламвилехъ къачунва, амма гъелелиг завай и кар кылилиз акъудиз жезма. И инсанрал зи рикл ала. Абуру зи виридалайни мукъвал тир дустар я. Абуру зи вири я. За и кар гъикл жуваз кланзавайтла, гъакл кылилиз акъуднава. Идалай артух къуллугърин мумкинвилери зун садрани желб авурди туш. Вири и терефар кваз къуна, заз жув

бинелу майданни я. Ассоциацияди образование гунин сиясатдин стратегия ва тактика уьмуьрдиз кечирмишунин карда Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводихъ галаз амадагвалзава. 18 предметдин рекъер республикадин педагогвилер шерикрин квалтал тупламешнавай Ассоциациядиз са шумуд йисуз регъбервал ийиз, сифте нубатда зун муаллимриз пешедин рекъай виниз финин карда жезмай къван куьмек гуз алахъзава.

Гъа и кар патал чна Дагъустандин образованидин ва илимдин министерстводин, жемиятдин къурулушрин векилрин иштираквал аваз, республикадин вири муниципалитетрай тир муаллимрин слетар, семинарар-совещанияр ва образованидин форумар кыле тухузва, анрал образованидин рекъе арадал къевезвай хъи месэляяр, кар алай проектар веревирдзава. И мярекатри муаллимриз тарсар гунин методикадай ва теориядай алава чирвилер, сада-садан тежрибадикай менфят къачудай, кар алай месэляяр тайминардай ва абур гъялуни рекъер жагъурдай мумкинвал гузва. Инанмиш я, ихътин кваллахди муаллимар ва аялар патал гегъенш мумкинвилер ачухзава, итижлу инновациядин проектар кылилиз акъудиз куьмек гузва, абуру лагъайтла республикада образованидин ери хкаждай рекъер ачухзава.

■ Малум тирвал, Центрада акъалтзавай несил ватанпересвилер руьгъдаллаз тербияламишунин рекъе еке кваллах тухузва. Ина лап хъсан музей ава, мукъвара кадетрин класс ачухнава...

- 2018-йисан декабрдиз РД-дин "Республикадин образованидин центр" ГБОУ-дин бинедаллаз Региондин военный ва ватанпересвилер тербиядинни клелзавай жегъилар военный къуллугъдиз гъазурунин центр ачухнай. Вилик эцигнавай макъсадар кылилиз акъудун патал мярекатар, серенжемар, конкурсар ва викторинаяр кыле тухузва. Келунин йисан вахтунда ина, гъаф къадар аялрин иштираквал аваз, жуьртлувилер тарсар ва классдин сятер, риклел хуьдай ва Россиядин аскервилер баркаллувилер ийкъариз талукъ сугъбетар кыле тухузва.

Готфрид Гасанован - 120 йис Лезги халкъдин дамах

Эдуард АШУРАГЪАЕВ, муаллим

Баркаллу Алкъвадар Гасан эфендидин вири невеяр бажарагъдин гъундуур дережадин инсанар хъана. Абурукай сад тир Гасан эфендидин хтул, Али Гасанован чехи хва Готфрида (Жабраила) музыкадал рикл алайбур вичин гузел эсерралди гъейранарна. Ам Дагъустандин пешекарвилини музыкадин медениятдик бине кутур зурба устад я. Къве сеферда СССР-дин Госпремиерин лауреат, РСФСР-дин искусствойрин лайихлу деятель, чи баркаллу ватанэгъли **Готфрид ГАСАНОВ** дидедиз хъайидалай къулухъ цѝи 120 йис тамам жезва.

Г.А. Гасанов 1900-йисан 1-майдиз Дербент шеърда дидедиз хъана. 1926-йисуз фортепианодин классдай М.Н.Барринованин ва композициядай В.П.Калафатидин гъилик чирвилер къачуна, Ленинграддин Н.А.Римский-Корсакованин тварунихъ галай гъукуматдин консерватория акъалтларай жегъил вичин Ватандиз хъезва ва гъа и йисуз ада Буйнакск шеърда сифтегъан музыкадин училище арадал гъизва. Гасанова гъакъни Махачкъалада, Самарада, Ленинградда фортепианодин тарсар гузва, пианист яз, концертра халкъдин вилик экъечизава. 1935-1937 ва 1949-1953-йисара Готфрид Алиевича Дагъустандин къуьлерин ва маниерин Гъукуматдин ансамблдин художественный руководителвиле къвалахзава. 1940-йисара Гасановакай Къумукърин Гъукуматдин драмтеатрдин заведующий хъана. Ам 1947-йисалай СССР-дин Композиторин Союздин член тир. 1950-йисара Готфрид Гасанов

тай еке гъурмет къазанмишна. Адаз ГИМН-дин (Музыкадин илимдин гъукуматдин институт) член-корреспондентвиле дережа гана. Гъа и йисуз композиторди, М.Джемалахъ галаз санал, "Дагъустандин къуьлдай макъамар: зурнейрал ядай 12 лезгинка" твар алай къватлал акъудна. Ам къенин йи-къалди Дагъустанда акъатнавай къуьлдай макъамарин тек са къватлал я.

Композитордин къелемдикай "Дагъустандин халкъдин 100 мани" (Махачкъала, 1948), "Къумукърин манияр ва къуьлдай макъамар" (Махачкъала, 1956-йис) ва маса къватлаларни хкатна. Готфрид Алиевич Дагъустандин музыкадин культурадин сифте векилрикай сад я. Адан гъиликай Сергей Агабабов, Сейфуллагъ Керимов, Мурад Кажлаев, Ширвани Чалаев, Мегъамед Гъусейнов хътин зурба алакьунар авай композиторар хкатна.

Г.Гасанов вичин уьмуьрдин юлдаш Анна Федоровна Бойкокихъ галаз

ва Махачкъаладин музыкадин училищедин директорвиле ва гъа са вахтунда, 1954-йисалай, вичи арадал гъайи Дагъустандин АССР-дин Композиторин Союздин сад лагъай председателвиле, Дагъустандин радиодин художественный руководителвиле къвалахзава.

Готфрид Гасанова музыкадинни этнографиядин экспедициярани иштиракна. Адан регъбервилек квай сад лагъай экспедиция Буйнакскдай Араканар-Кудутль-Гергебиль-Могох-Хунзах-Чох-Согратль маршрут къуна фена ва вичел фикир желбдай материал къватина: поэзиядин 120 текст ва халкъдин 100 аваз. Экспедициядин нетижа яз, Готфрид Гасанован гъиликай 1927-йисуз "Аварин манияр" твар алай ахтармишун хкатна.

Гасанован ахтармишуниз Гъукуматди виниз тир къимет гана. 1927-йисан августдиз Москвада музыкадин илимдин Гъукуматдин институтдин этнографиядин секциядин заседанидал доклад хъиз къелайдалай къулухъ, авторди илимдин общественностдин па-

Готфрид Алиевич Гасанова 1997-йисуз Республикадин операдин ва балетдин театрдин сегънедал эцигай "Хочбар" опера (1937-йис), аялар патал "Къарачач" балет (1945-йис), "Айгъаз", "Асиятан муьгъуббат" пьесаляр патал манияр ва гзаф маса эсерар кхъена.

СССР-дин Гъукуматди Готфрид Алиевичан яратмишунриз еке къимет гана. 1949-йисан 22-мартдиз композитордикай СССР-дин Гъукуматдин премиядин сагъиб хъана, гъакъни ам РСФСР-дин ва ДАССР-дин искусствойрин лайихлу деятель лагъай тварариз, "Гъурметдин знак", "Зегъметдин яру пайдах", "1941-1945-йисара Ватандин Чехи дяведа гъакъисагъ зегъметдай" орденриз лайихлу хъана, къве сеферда Верховный Советдин депутатвиле ва ДАССР-дин Верховный Советдин членвиле хъана.

Бажарагълу композитор 1965-йисан 28-майдиз рагъметдиз фена. Адан твар Махачкъаладин музыкадин училищедиз ганва.

“Гъалибвилини 75 гаф”

Ежегодная Всероссийская акция
Библиотечка 2020 в онлайн-формате

Чи мухбир

И йикъара чи республикадани Вирироссиядин “Библиотечка-2020” серенжем башламишнава. Дагъустандин культурадин министерстводай “Лезги газетдиз” хабар гайивал, алай йисуз ам “Гъалибвилини 75 гаф” (#75словПобеды) онлайн-марафон яз къиле тухузва, ана и кар хуш тир вирибуруз иштиракдай мумкинвал ава.

Санлай къачурла, и серенжемда уьлкведин библиотекайра зегъмет члугвазвай 3 500-далай виниз къуллугъчийри иштиракда. Эфирда абуру военный корреспонденциядай, аскерин хуси чарарай цларар, гъакъни Ватандин Чехи дяведин вахтунда фронтда ва далу патарикл алай ктабрай къатлар къелда - ахпани эстафета тамашачийрив вахкуда. И кар къилиз акъудун патал гъар са ватандашди (винидихъ къейднавайвал, кагъаздай ва я ктабрай) вичи къелзавай цларар лентиниз

къачун ва риклиз хуш тир социальный са сетда (@biblioteka05 ва @minkultrd аккаунтар къалурна, #75словПобеды, #библиотечка2020 хэштегрик кваз) эцигун лазим я. Виридалайни хъсан къвалахрин авторриз коронавирдиз талукъ тир сергъятламишунар алудайдалай къулухъ театрди фин патал билетар гуда.

Серенжемдин иштиракчийрин къвалахар РД-дин культурадин министерстводин, Р.Гъамзатован тварунихъ галай Милли ктабханадин ва министерстводик акатзавай маса идарайрин сайтра эцигда.

“Чи республикада и серенжем Дагъустандин культурадин министр Зарема Бутаевади ачухна. Ада Эфенди Капиеван фронтдин къынрай са члук къелна. Эстафета гъуьунлай республикадин культурадин идарайри ва культурадинни искусстводин машгъур деятельри къуна. Серенжем 25-апрелдилай 9-майдалди давам жеда”, - хабар хгана республикадин культурадин министерстводин пресс-къуллугъдай.

“Ваз, гъалибвал, бахшзава!”

Гъа ихътин лишандик кваз республикадин Халкъдин яратмишунрин къвали (РДНТ) Ватандин Чехи дяведа Гъалибвал къазанмишна 75 йис тамам хъунихъ галаз алакьалу яз тешиклнавай агитплакатрин выставка-конкурсдиз чи ватандашри 50-далай виниз къвалахар рекъе тунва.

Конкурсда неинки республикадин искусствойрин, художественный школайра чирвилер къачузвай аялариз, гъакъни шикилар члугунал рикл алай вири ксариз иштиракдай мумкинвал ава.

“Плакат” жанр четинди я, вучиз лагъайтла адахъ стилистикадин ва идеядин къетленвилер ава. Ам къилиз акъудайла, жезмай къван тѝимил гафар ишлемишун хъсан яз гъисабзава, къилинди, члехидаказ ва къати рангар ишлемишуналди члугунвай шикил ва куьрелди лагъанвай дерин мана квай гафар”, - къейдзава конкурсдин тешиклатчийри.

Ана гъалиб хъайибур тамашачийри (лайкрин куьмекдалди ва сесер гуналди) хкъада.

Конкурсда иштиракиз къандай ксаривай чпин къвалахар odpi-rdnt@mail.ru электронный адресдиз рекъе тваз жеда.

Конкурс малумарнава

Дагъустандин милли политикадин ва диндин крарин рекъай министрстводи алай вахтунда арадал атанвай гъалар фикирда къуналди, Инстаграм сетда “Самоизоляция хийир кваз” твар алаз, виридалайни хийирлудаказ вахт акъудуниз талукъарнавай конкурс малумарнава.

Адан макъсад руьгъдинни ахлакъдин, этникадинни конфессийрин ва граждавилинни ватанпересвиле рекъерай жува-жуваз ва акъалтзавай несилдиз тербия гун, гъа гъисабдай яз республикада авай къецепатан уьлквейрин агъалияр яшайишдинни культурадин

рекъерай тупламишун я. Ам гъакъни Россиядин лишанлу ва къиладиз - Ватандин Чехи дяведа Гъалибвал къазанмишна 75 йис тамам хъунизни талукъарнава.

Конкурсдин шартлар асаслу яз, ана иштиракиз ашкъи авай гъар са касди самоизоляциядин вахтунда къвале вахт хийирлудаказ акъудун патал вич ва аялар къел машгъул ятла, гъадакай итижлу публикация гъазурун, ам (министерстводин сайтда ва Инстаграм сетда къалурнавай шартлар амална) чап авун герек я.

Конкурсдин нетижаяр алай йисан 20-майдиз къада. Ана гъалиб хъайи ксариз къиметлу пишкешар гуда.

Загъир ГЪАМИДОВ чи газет-дихъ галаз фадлай алакъа хуьзвай авторрикай сад я. Асул гъисабдай ада умьурда вичин къилел атай вакъийрикай, идавай-адавай ван хъйи крарикай куьруь гъикаяяр, очеркар, шишар хъизва. 2016-йисуз Махачкъалада, "Магел" чапханада адан "Риклин хиялар" тIвар алай ктабни чандай акъатна.

Ийикъара Загъир Гъамидова вичин 75 йисан юбилей къейдзава. Чна чи газетдин амададиз и вакъиа риклин сидкидай мубаракзава ва адахъ чандин сагъвални яргъи умьур хъана кланзава.

Акбул къиле хъана кланда

Загъир ГЪАМИДОВ

Дегъ заманада рагъэкъечдай патан пачагълуьгърикай сана пачагъди везирдизни векилдиз вичин къилив атун буйругъна. Са вахтара абур пачагъдин бубадизни къуллугъ авурди тир. Пачагълуьгда авай гъаларикай хабарар кюрдалай къулухъ, пачагъди абуроз лугъуда: "Куьне, вилаятда къекъвена, виридалайни къуьзуь кас зи патав гъваш. Квез са йикъан вахт я авайди, тахъайтIа за куь къилер атIуда".

Везирни векил гъикъван къекъвенатIани, абурал дуьшуьш хъайи къуьзекри чпелайни чIехиди авайди я лугъуь хъана. Эхирни элкъвена кIваллиз хкведайла, абуроз са хуьруьн кьерехдал алай кIваллин гъаятда метIерал къван лацу чуру квай къуьзека аял авай къеб эчIягъиз аквада. Везирдизни векилдиз гзаф шад жада.

Салам гана, жузунар авурдалай къулухъ, абур пачагъдин буйругъдикай къуьзуь касдиз ихтиллатда. Къуьзуьда лугъуда:

- Чан рухваяр, квез зун къуьзуьди хъиз жемир, залай чIехиди и къепина авай зи буба я. Куьн гъадан патав атанвай бур я, бубадивай ихтияр къачу. Везирни векил и кIвалахдин чIалахъ жезвачир. Къепинин патав фена винел алай пек алудна килигайла, абуроз аквада хъи, гъакъикъатдани къепина авайди аялдиз ухшар хъанвай гзаф къуьзуь итим я.

Адаз салам гайдалай къулухъ, абур а касдиз пачагъдин эмирдикай хабарда. Чан рухваяр, - лугъуда къуьзека, - квез акуна хъи зун зи веледди гъикI хуьзватIа. Завай къекъвез жезвайди туш. Куьне зи гададивай ихтияр къачу.

Везирдини векилди гададиз, эгер чпи пачагъдин эмирдалди къуьзек адан патав тухун тавуртIа, ада чпин къилер атIудаикай лагъана.

- Эгер зи буба кIусни инжиклу тавуна, тухвана хкиз жедатIа, зун рази я, - жаваб хгана гадади.

Къуьзуь касди абуроз дикъетдивди яб гана ва икI лагъана:

- Куьне зи заланвал авай къван къизилар зи гададиз гайитIа, зун квехъ галаз къведа, тахъайтIа, къведач. Везирдизни векилдиз чара амукънач, къуьзуьдан заланвал авай къван къизилар гана, ам пачагъдин патав тухуда.

Пачагъди, къуьзеказ хъаш-беш авурдалай къулухъ, везирни векил алай чкадал адавай хабар къада.

- Лагъ кван, буба, ваз и дуьньяда вуч акуна? Къуьзуьда пачагъдиз ихътин жаваб хгана:

- Пачагъ, вун сагърай, заз дуьньяда акур пуд затI ваз хъсан чида, пуд ваз ерли чидач.

Пачагъди вичиз течир затIар вучар ятIа хабар хъунач, амма маса суал хгана:

- Ви къилив за къве къаз ракъурайтIа, вавай абур чухъваз жедани?

- Ракъура, аквада ваз, - лагъана къуьзуьда пачагъдиз.

Пачагъди къуьзуь бубадиз еке савкъатар гана, везирдизни векилдиз ам сагъ-саламатдиз чкадив ахгакъарун буйругъна.

Пакадин юкъуз пачагъди везирдизни векилдиз мад сеферда вичин патав эверда.

- Куьне зи бубадизни, заз хъиз, гъакъисагъвилелди къуллугъна, сагърай куьн! Гила куьне заз лагъ кван:

- За къуьзуь касдиз вуч лагъанай? Ада хгай жавабрин сир вуч я? Са югъ квез вахт я, жаваб дуьзди тахъайтIа, за куь къилер атIуда.

Везирни векил гзаф алмиривай, яшлу итимривай и суалрин жавабар чириз алахъда, амма садавайни дуьз жаваб гуз хъанач. Эхирни абур и къуьзуь касдин патав хъфида.

Пачагъдин эмирдикай суьгбет авурла, къуьзуьда лугъуда:

- Сифтегъан суалдин жаваб ихътинди я: пудра зун девлетлу хъана, за вуч лагъанатIани, зи гафар виридалайни дуьзбур ва къуллугъ хъана. Пудра зун гзаф кесиб хъана, къизилдик квай гаф лагъанатIани, ам гъич са кепекдайни къунач.

Къвед лагъай суалдиз жаваб гун патал куьне гададиз мад сеферда зи заланвал авай къван къизилар хгана кланда. Гун, тагун куь ихтияр я. Пачагъдин векилриз чара амукънач. Къилер атIун тавун патал тIалабай къван къизилар гайдалай къулухъ, къуьзуьда жавабни гана:

- Пачагъди завай, вичи зи къилив къве къаз ракъурайтIа, завай абур чухъваз жедани лагъана, хабар къунай. "Ракъура, аквада ваз", - жаваб хганай за. Бес гъа къазар куьн тушни? За ва зи гадади къизилрикай гила вуч хъийизвайди я?! Им за квез гайи тарс я. Инсандин акбул яшда ваъ, къиле хъана кланда.

Азедин ЭСЕТОВ

Четин кар

Советрин гъукуматдин гур вахтар тир. Лезги районрай къуьд акъудун патал колхоздин малдарар Мугъандиз (Азербайжан) фидай.

Райондин исполкомдин седридин рикел, севрен рикел мерейар хъиз, чубанрал къил чIугун акъалтна. КIаник машинни хъайила, им са акъван четин кар тушир. Акъахна, гана худ, гъатна рекъе.

Гуьзетни тавунвай чIехиди атайла малдарар гзаф шад хъана. Суфрадал чубанри некIединни якIун дадлу хуьрекар булдиз гъанвай. Хъвадайдакани къитвал авачир. ТIуьрди, хъвайиди иливарни авуна кландачни?

Чехидавай таб гуз хъанач. Парталарни аламаз, вичвичелай алатна, къатканвай чкадал ам вакIан дундиз атанвай. Фермадин заведишдин чара атIана. Текдаказ вичивай ам къайдадиз хкиз тежедайди адаз чизвай. СакIани тахъайла, эвер гана къаравулдиз. Мугъман тиянда туна, чуьхуьз эгечIайвалди, гарун хура гъатай пешер хъиз, иниз къве чубан атана акъатна. Гила вучда? Фермадин заведующийдин зегъле фена. Ада атай чубанриз минет-дад авуна, садазни ихътин кардикай талгун тIалабна, абуроз гъардаз са гьерни гун хиве къуна.

Сифте чубанар шад хъана, са зегъметни галачиз гъардаз са гьер - им лотереядай акъатай гъисаб жезва эхир.

Фагъум-фикир авурдалай гуьгъуьниз чубанрикай чIехида лагъана:

- Валлагъ, заведиш, гьерер чаз садазни артух хъанвайди туш. Къабул чна ийида. Амма четин са кар авана.

- Лагъ, вуч кландатIани, башуьсте! - хиве къуна заведиши.

- КIандай затI авач, дуьз лагъайтIа. Амма, чун шагъид хъайи, вилералди акур ихътин аламатдикай садазни талгъана, сир яз хуьн четин кар я! Бажагъат а кар чалай алакъда...

Ихътин жаваб ван хъайила, заведиш тиянда авайдан къилихъ къах хъана...

Калушар гъикI рахкурда?

Роза МИНГЪАЖДИНОВА

Чими гатун югъ рагъдандихъ элкъвенвай. Тарарикни шагъвар акатнавай. Зегъемвални амачир. Са самовардин чай хъван, я хизанар, лугъуз кIвалляй Али халу экъечIна. Са геренни хъанач, суса самовардин чай гъазурна, чардахдик хкана. Вири хизан кIватI хъана, чай хъвазвай. Ийизвай ихтиллатни самовардин чайдин тариф тир.

Гъа и гафарик кваз къунши хуьрряй халу Райзудинни атана. "Пагъ, ажеб хъанани зун атана, фадлай самовардин чай кланзавайди тир", лугъуз, гъамни чардахдик экечIна.

Хъаш-беш авурдалай къулухъ суьгбетар генани яцIа гъатна. ГъикI лагъайтIани, халудин вичин рикIни и кIвалахдал алайди тир. Амма къе, вучиз ятIани, адан рикIик кин квай хъиз тир. Генани вуч хабарар ава

куь патара лагъайла, халуди башламышна: "Агъ, чан хтулар, накъ зи къилел атайди..." Хизан вири са жуьре хъана акъвазна. Халудин сивик тIимил хъвер кваз акурла, абур секин хъанвай. "Накъ зун Дербентдиз фенвай. Гъанай къачудай шейэр авай. Квез зи къунши Кевсият чида къван. Аллагъди хуьрай. Гъар къуншидикай рахадайла, заз зи рагъмет хъайи бубадин гафар рикел хкиз кланда. Ада лугъудай: "Чувудри кIвал эцигдайла, къунши вуж ятIа чирдай".

"Къуншидикай мисал зазни чида, - лагъана чкадила хтул Фатимади. - Чаз лезги литератураддин тарсуна ктабдай клелна: "Къунши хъсанди хъайила, къеци рушазни илчи акъатда".

Вири хуьрена. "Гъахъ я, хтул. Къунши хъсанди хъун бахтлувал я. Амма зи хътин къунши душмандизни тахъурай. Нянихъ кIвалевай кай-

ванидихъ галаз меслятна, пакамахъ фад Дербентдиз фидайвал хъана. Фад финин себени ам тир хъи, къунши Кевсият галт тавун патал. Гъалтнани, ада ви рикI, гъикI хъайитIани, тIарда. Экъунахъ фад къарагъна, инихъ-анихъ килигна, кас-мас авач. Зунни тадиз къецихъ экъечIна, са къве кам къачуна, гъинай акъатнатIани чидач, Кевсият зи вилик атана. "Вун гъиниз я икъван фад?" - гъарайна ада. Пагъ атIана амукъна зун. Мезни галкIиз, за жаваб гана: "Дер-Дербентдиз, къачудай куьлуь-шуьлуь шейэр авай. Хъсан рехъ хуьй лагъ, Кевсият, са чин алай резинарни гъида за ваз".

ИкI лагъайла, къуншидин сивик са тIимил хъверни акатна. "Алад, алад, хъсан сят хуьй ваз", гафарни акъатна. Якъадашар, са къве къадам къачуна, къулухъай гъарайдай ван атана, зунни къулухъ элкъвена. "Яда, Райзудин, вун хтун тахъайтIа, а калушар гъикI рахкурда?"

Ихътин "алхиш" ийидани хъсан къуншиди?..

Ваучерар вахчузвайла

(Хъайи кар)

Рамазан ДАДАШЕВ

вахчузвай ваучерар вахчун патал Советдин ракIарихъ еке учирда акъвазнавай. Виридак теспачавал квай, чпин гележегдик умудар кутазвай. Советдин кабинетдиз са-са кас ахъайзавай.

Са арада, халкъ секин хъайила, вилик жергеда акъвазнавай са итимдай "абба-айчI" лугъудай ван акъатна, ахпа элкъвена вичин къулухъ акъвазнавай дишегълидиз гъарайна: - Я руш, вуна зи тумунал вучиз къуьл илнисна?

- Я чан стха, за вак гъич тIубни къягъайди туш, зун вучиз вуна беабурзава? - чиниз регъуьвиллин яр акъатнавай дишегълидин.

- ГъикI къанач, бес заз тIар хъана хъи, - хълагъна вилик акъвазнавайда.

КилигайтIа, им Игъия халу я, зарафатар квай, вични "кацерин" тухумдай. И агъвалатдин гъавурда гъатай жемят кап-капун ягъиз хуьрез амукъна.

Игъия халу гзаф зарафатар квай итим тирди хуьруьнвийриз хъсан чида. Гила ам рагъметдиз фенва. Адаз, вичин лаблаб "кац" лагъайлани, хъел къведачир.

А дишегъли, лагъайтIа, СтIал-Къазмайрал хтанвай цицигъви тир. Кесибдиз я Игъия халу, я адан лаблаб, зарафатар чизвайди тушир къван...

ЧУБАРУКАР

Кварчагърин цурер

Гъурметлу дустар!

Инге апрелдин варзни алатна. Гатфар тамамвилелди вичин тавуна гъатнава. Тарари къалиндиз пешнава, чурар цуькверу къунва, къушари фадлай чпин мукар кутунва. Аялризни ийидай крар гзаф авайди я.

Амма, гъайиф, цли и гатфар "коронавирус" лугъудай члуру азарди са тлмил пашманарна. Вирибур хъиз, аяларни сефиларна. Карантиндин сергъятламишуна (къадагъайра) гъатуну парабур куьчедивай, чуьлдивай, багъдивай, къугъунривай къакъудна.

Ятлани квалера гзаф крари куьн вилив хуьзвайди рикел хуьх. Виридалайни вилик куьне кез тарсар чира, михъвилер хуьх, квалин крариз куьмек це, спортдал машгъул хуьх...

Къадагъаяр, сергъятар алатдайдахъ инанмиш хуьх. Анжах руьгъдай ават тавуна, квалера квалахна кланзава. Гзаф кела, гзаф кхъихъ, шикилар члузу, манирлар алахъ, тламайрал, шахматрал къугъугъ...

Алукъзавай варз къилий-къилиз суварринди я! Зегъметдинни гатфарин суварни чаз гъурметлу, зегъметдал ашуькбур яз, са куьнихъайни киче туширбур яз члехи хъуниз эвер гузва.

Бес Члехи Гъалибвиллин сувар вуч я! Чи члехи бубайрин, дидейрин игитвал гекъигун авачирди я! Адал анжах дамахна кланда!

Члехи бубайринни бадейрин (дидейрин) гъунарар чириз, хуьз алахъ! Абурукай гзаф кхъенва, кинояр эцигнава. Къевайни куь сочиненияр, шишар, манияр, махар кхъиз жседа. Кхъихъ, чазни ракъура!

Майдиз члехи шаир Стлал Сулейманан шишатдин суварни чи вилик ква. Шаирдин рикел аялрал гзаф хъайиди я. Адал гъар са шишар чаз члехи насигъат, камаллу суьгъбет я. Кела, чира адал ирс! Адал куьн къуватлу, гъейратлу ийидай!

Факай риваят

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи

Азиз тир аялар! Дуньядал фалай багъа гъич са затни алач. Ам виридан къил я.

Къадим заманайрилай инихъ инсаниятди фу гъасилун патал гзаф зегъметар члуьгъаз хъана.

За куь фикирдиз алатай асирдин 1950-йисаралди чи районрин халкъари фу гъикл арадал гъизвайтла, ам суфрадал атун патал гъикъван зегъметар члуьгъазвайтла, фаз гъикл гъурметзавайтла, гъадакай гъевечи риваят кхъизва.

Алай девирдани фу виридалайни вине я. Фу алачир суфра печат алачир справка хъиз я. Къез виридаз фан къадир хъун ва а берекатдиз, Къуръандиз хъиз, гъар сада гъурмет авун лазим я.

... Фу гъасилун патал сифте нубатда лежберди къве яц тухарна, ахпа куьтендик кутуна, чуьлда-куьрамат мулкуна цан цазвай. Цан цун патал лежбердиз, яцар хъиз туьрез, куьтен, магъ, вик, хевелагар, гъугъван, крчарган, викинини кларар, хивецилар, гийин тлвал ва я къамчи лазим къевезвай.

Цан цана, куьгъверар авуна куьтягъайла, сентябрдин вацран 5-10-йикъариз къведай йисан бегъер патал тумар цадай.

Тумунин къуьл лежбер дишегълийри, сафаралди михъна, гъазурдай ва тапракра, чувалра туна, клула аваз, куьгъверар авуна гъазурнавай мулкуниз - никлиз тухудай.

Цуд-цувад лежбер итимар, са царце акъвазна, тум авай гъебяр чапла куьнуьз вегъена, вирида сад хъиз, кам къачуз, эрчи гъилелди тум (техил) цан цанвай никлиз вегъедай. Гъа ик гъар са гектардиз тахминин 200-220 кило къулуьн тум вегъин лазим тир.

Тум вегъей никлиз гуьгуьнлай,

яцарихъ, балкандихъ къалин цуьлер акална, гъар гудай. Яни никлиз вегъей тум накъвадик акадардай.

Хуьтлуьз магъсулар цанвай никлериз яцар, балкандар алеррик кутлунна, гуларалди, куткунралди маларин фитер, цапар, ктай самарин, векъерин хъуртар тухвана, сад хъиз никлериз чуьлурдай. Яни магъсулриз ем гудай.

Гатфариз къуьл цанвай чкайра эчелар эчелдай, яни бегъердин мулкар члуру хъчарикай, векъерикай михъдай ва гъа векъер, хъчар клулаваз квалериз хкана гъаятра, къаварал кьурурна, хуьтлуьз малариз гудай.

Юлдин вацран эхиррай берекатлу мулкарлай лежбер итирини дишегълийри, са царце акъазна, гъилера патахъ мукалар къуна, гвенар гуьдай. Кватизавай бегъер чикъера, бафайра, цуьлера туна, никлера къуьлуьн, мухан хараяр эцигдай ва абур, самар яна, марфади-кай хуьн патал кевирдай.

Улакърин бригадади хараяр никлерай арабайрал, фургъунрал, гъелеррал алаз колхоздин ратларал, харманрал хкана, еке харайра, таяйра туна, винелайни къалин самар яна, кевирдай.

Экуьнахъ рагъ экъечдалди фад, сятдин 4-даз, 5-даз лежберри цуьлер ратларин, харманрин чилиз чуьлурна, къве балкандихъ ругунар акална, техилдин цуьлер гагъ и пад, гагъни маса пад кларасдин куьквералди, йирфералди элкъуьриз, юг гатадай.

Йикъан нисинилай алатайла, нагъварикай, самарикай, цекъверикай хкудна, михъи куьулуьн гъамбар къадай ва ам йирфералди гаралай ийидай.

Къуьл, мух тапракра, чувалра туна, арабайриз, фургъунриз яна, колхоздин складдиз, ревизкомни къуьл хкудай лежберар шагъидар яз, путарал члуьгуна, вахкудай.

Квалахай лежберриз чпин зегъметдин гъакъи гъар юкъуз чир жедай.

Гад кватлална куьтягъайла, гъар зулун эхирдиз колхоздин майишата йисан сифтедилай, колхозчийриз, къазанмишай йисариз зегъметдин гъакъи яз, къуьл, мух, гъажибугъда ва маса бегъерар гудай. Фу

чрадай къуьл эвелимжи тир. Ам гъар са квалив (хизандив) 3-4 тонн агакъдай.

Гъар хизанда дишегълийри, къуьл сафаралди михъна, рухварал ракинник экляна, кьурурдай. Ахпани раж (нубат) атайла, регъуьз тухвана, регъеведай.

Чпин гъевечи-члехивилиз килигна, гъар са хуьруьз патав гвай вацал 2, 3, 5 регъер жедай. Регъериз анжах дар, гуьтлуь квачин рекъер авай...

Регъвена квализ хканвай гъур эвелимжи девлет тир. Ам клатара, тапусда туна, зулуз, хуьтлуьз, гатфаризни гатуз тлуьн патал хуьдай, къенятлудаказ ишлемишдай.

Гъуьруькай, хемир кутуна, тини ишиндай ва акайра, тланурра, хъарик кларасрикай, купарикай цай хуьвуна, темягъ фидай хътин фу чрадай. Таза фан атир магъледиз, хуьруьз чклидай. Фу, эвелимжи берекат яз, суфрадал жедай.

Акъазвани къез, фу гъасилун патал гъикъван зегъметар члуьгъазвайтла?..

Алай девирдани фу арадал гъун патал миллионралди инсанри, агъзурралди техникади еке зегъметар члуьгъазва.

Куьне вирида фаз гъурмет авун, ам къенятлудаказ ишлемишун, куьчедай жагъай фан клус квализ хкана, къушариз, гъайванриз гун ва я, уф гана, михъи чкадал эцигун лазим я.

Гила, бубадин картар! Риваятда чи хайи лезги члал хуьн патал алай девирда ишлемиш тийизвай саки 25 гаф ава. А гафарин мана къалурзавай алатрикай музейрин экспонатар хъанва. Зи тлаабун я: куьгъне гафар - алатрин тварар диде-бубайривай, муаллимривай хабар къуна, чира ва, музейриз фена, абуруз килиг.

Гила - тапшуругъ. Риваятда лагъанва: лежберди фу гъасилун патал, къве яц кутлунна, абурухъ куьтен акална, пакамалай няналди цан цазвай.

И никле са яц гъамша эхиримжи хуьляй физва. Де куьне лагъ кван, цанин эхиримжи хуьле яцран гелер шумуд (гъикъван) амукъда? Чирна, жаваб газетдин редакциядиз рекъе тур.

Мугъамед АБДУЛАЕВ,
11-классдин ученик

Чаз ахъайна спортзал

Къе чун гзаф шад хъана, Спортзал чаз ахъайна. Чи халкъ вири кватл хъана, Яру лентер атайла.

Гъар жуьредин къугъунар Ийидай гъар квал ава. Къулай чка - кьуршахар Къадай зурба зал ава.

Фудбол, волейбол къугъваз, Еке-еке майданар... Туьклуьрна устаддаказ Балайриз зурба паркар.

Шад я къе чи Кварчагъар Имаратдал, чаз гайи. "Имам буба, чухсагъул! - Лугъузва ваз чи халкъди.

Исмаил АБДУМЕДЖИДОВ,
11-классдин ученик

Лезги члал

Зун лезги я, лезги члал дамахда.

Зун гъамиша жеда бубад даяхда. Жуван лезги члал хуьн патал алахъда.

Лезги члал хуьн, лезги квал хуьн, стхаяр!

Зи лезги члал садрани квахъ тавурай.

Адал дамах зи халкъари авурай. Гъар са квалеле лезги члалал рахурай.

Лезги члал хуьн, лезги квал хуьн, стхаяр!

Гъар са лезги вафалу жен Ватандиз,

Жуван лезги берекатлу хизандиз.

Виридлайни герек кар я инсандиз -

Лезги члал хуьн, лезги квал хуьн, стхаяр!

Фатима ГЪАСАНОВА,
10-классдин ученица

Зи муаллимдиз

Лезги члалан муаллим яз, Чи рикиз вун хуш хъана. Жуван хайи дидедин чаз Члал кланардай руш хъана.

Гъурметдивди эгечна вав, Гъар са гаф ви кватлана. Михъи рикел агатна чав, Милайимдиз рахана.

Ви намусдин, ви акъулдин Тербияди шадарна. Тарс гудайла, ви асулди Гъавурда чун гъатарна.

70 яшар хъана, Квалахзава чакъ галаз. Лугъузвач на икрагъ хъана, Кланзава ваз чун акваз.

Ви уьмуьрда хъун тавурай Рикиз таклан квалахар. Аллагъди сагъ йикъар гурай, Рикл шад жедай межлисар.

Агъмедали ШАМСУДИНОВ,
6-классдин ученик

Чун къугъвазва

Кварчагърин хуьре Къегъал рухвайри Эцигнава зал, Кват хъана вири.

Ина къугъвазва Аялар вири. Къунши хуьрерай Къевезва яз дири.

Кьуршахар къунай Къачуз чкаяр, Албертан гъилик Къевезва аялар.

Вири уьлквейриз Физва къегъалар. Вино дережайрин Гъизва медалар.

Имам буба Къез, Жергедаваз чун, Лугъузва чна: "Аллагъди хуьй Куьн!!!"

Имуга - мугаяр

Нариман КЪАРИБОВ

Памбадин, сун, ипекдин... Вуч цвайитлани, герекди, Я сим туш ам, яни къал, Чидайди рапунин члал?

(гъагъ)

Югъди клуфув далдам гатаз, Гагъ багъда, гагъ тама акваз, Тар чкалдин кланик квай Кукварикай михъдайди?

(келте)

Вич недайди, къацу яз, Недайлани хцу яз. Чна салара цадайди, Къелекни кутадайди?

(инфу)

Чаз гъамиша масан къуш, Вичизни чун тирди хуш, Гъалибвиллин сувариз, Ахъайдайди цавариз?

(финг)

Гъар йисуз, гъар сеферда, Гад акъудиз, кеферда,

Вахт хъайила живедин, Хъфидайбур къибледихъ?

(двездлгъ)

Багъда, сала акурла, Вичикай хуш къведайди, Лап са жизви хклуьрлани, Цацар алай туп жедайди?

(кьурчлурд)

Гатфарни зул хъайила, Дакъваз чпин дамарар, Иллаки марф къвайила, Бул жедайбур тамара?

(кьурчлурд)

Гагъ къацу, гагъ рехи жез, Яд гайила, члехи жез, Алайди бул парталар, Вуч ятла, лагъ, аялар?

(кегем)

Гатун чими береда Ацудайбур ширедив, Чередикай жеда кьурс, Гъикъван тлуьртлан,

жедач пис?

(дегъиншлгъ)

Гафарин алемдай Хъендик кумукъзава

Ни вуч лагайтлани, чи члалан сергъятар, адан лексикадин ибар (состав) геъеншди я. Тебии кар я: эдебиятдай, кылдин къелемдин устадрин эсеррайни члалан девлетлувал тамамвилелди гьисс ийиз хъун намумкин я. Чи гафарганра авай гзаф пай гафарикайни кхьинра менфят къачузвач, абур саки хъендик кумукъзава. И сеферда ихтилат **тепкеш**, **теснифат**, **хунгаг**, **члана** гафарикай фида.

Шак алачиз, эдебиятдин, публицистикадин эсерар клелзавайдан "тебягъ" шикиллувални таъсирлувал къалурзавай келимайрилай, маса такъатрилай гъейри, члалан къешенгвилини, девлетлувилини ачухзава.

И жигъетдай тафаватлу жезвай эсеррикай сад Къияс Межидован "Дагларин деринрин булахар" роман я. Чи члала авай, амма маса ктабра гьалт тийизвай **тепкеш** гафни и эсердай жагъана: "Къурбана мад са тепкеш накъв акъудна". **Тепкеш** перцин ракъун паюниз ва адалди къачунвай накъвадин ва я маса затлунин къадардиз лугъуда.

Алим А.Гульмегъамедован лезги члалан баянрин гафаргандал асаслу яз, **тесниф** гаф чи члала араб члалай атанва. Адакай арадиз гъанвай **теснифат** (яратмишун, яратмишай затлар) гафни лап къериз гьалтзавайбурукай я. Ам зал профессор Гь.Гашарован "XIX лагай асирдин эхиримжи йисарин шириат" макъала-

да гьалтна: "Гъайиф хьи, адан теснифатрин ирс гъелелиг жагъанвач".

Алим ва писатель Гь.Къурбанан гафарганда **хунгаг** (регъятдиз ахъайиз жедай твал) гаф ава. Вирибуруз ван тахъанвай гафарин сиягъдик акатзавай и гаф Самур дередин нугъатра малум я. Ам Гь.Къурбанан "Къилинж Къемер" романдани гьалтзава: "Къемера чухъвердин тумунихъ сун гъал кутлунна, хунгаг авуна...". Шаир П.Фатуллаевадин "Вуч къал ква къе цаварик и?" ширида гьалтзавай "хангаг" гъа и гафунин жуьре я лугъуз жеда: "Явил физвач ахвариз зи Хангагдамаз киф".

Эдебиятдин эсерра **члана** гафни къве манада аваз гьалтзава. А.Гульмегъамедован баянрин гафарганда адахъ "гъаки, гъавайда" мана авайди къалурнава. Дагъустандин халкъдин шаир С.Сулейманан "Дезгагъдин имарат кайила" ширида дуьшувъш жезва: "Гъаки пуч хъана члана селхоз". Адалайни гъейри, Ш.Юсуфован, З.Эфендиеван, А.Исмаилован, Н.Мирзоеван ва масабурун эсеррани и улчме "гъаки" лагай манада аваз гьалтзава. Адан къвед лагай мана "члуру, нагъакъан" гафарин синоним я. И манада ам гзафни-гзаф Къуба нугъатдин векилрин эсерра дуьшувъш жезва: "Гъавилляйни, и руьгъди залай вилик вичиз акунвай ксарин вири члана хесетар кватнава". (Ф.Беделлахтур, Цирцамакай къиса).

Чи ватанэгълияр - гъар сана

"Зи руьгъ Ахцега ава"

Алатай нумрайрикай сада чна газет клелзавайбуру Кабардино-Балкарияда яшамеш жезвай бажарагълу художник, Дагъустандин халкъдин писатель Къияс Межидован руш Сияра Аккизовадихъ галаз танишарнай.

Къенин ихтилат писателдин хтулдикай - **Имара Якубовна АККИЗОВАДИКАЙ** я. Амни алакьунар авай художник, Россиядин художникрин Союздин член я. Имара Аккизова 1972-йисуз Кабардино-Балкария республикадин меркезда художникрин хизанда дидедиз хъана. Ада Кабардино-Балкариядин госуниверситет, медениятдинни искусствонин училище, Кеферпатан Кавказдин гьукуматдин институт акъалтарнава. Гьелбетда, дидени, бубани бажарагъ авай художник хъайила, веледризни абурукай пай гун, абурун геле аваз фин мягътел жедай кар туш. Гъилера рангар аваз, къвале вилик мольбертар кваз члехи хъайи Имарради гъеле аялзамаз вичин бажарагъдин цирерикай хабар гана. Диде-бубадиз Имарради маса пешехяна кланзавайтлани, бажарагъди адаз "ихтияр ганач".

Инал къеттендаказ къейд авун важиблу я, Имаррадин буба Якуб Аккизов КБР-да сад лагай пешехар художник, балкарвийрикай сад лагайди яз адакай СССР-дин художникрин Союздин член хъана.

И.Аккизовади КБР-дин ва зональный са шумуд (гъа жергедай яз 2004, 2008-йисара Краснодардани Сочида "Россиядин къиблепад",

2008-йисуз Кавказдин жегъил художникрин "Тарцихъ дувулар ава") выставкайра иштиракна. Ам Кайсын Къулиеван юбилейдиз талукъ международный симпозиумдин иштиракчини я. 2009-йисуз К.Къулиеван къвале-музейда, 2010-йисуз Нальчикда КБР-дин, изобразительный искусствойрин музейда, Махачкъалада П.Гъамзатовадин тварунихъ галай изобразительный искусствойрин музейда И.Якубовнадин хуси яратмишунрин выставкаяр тешкилна. Ам Майкопда къиле феи "Аждагъанар. Мифологиядин игитар" выставка-конкурсдин дипломдин сагибни я.

Ада ктабар шикилралди безетмишунин кардикни еке пай кутунва - вишдав агакъна ктабар адан бажарагъди гуьрчегарнава. Жуьребажуьре материалрикай ниниярни туйкълурзава.

"Ада чазни ашкара ийизвай, пайзавай алем - ам Кавказдин алем я, эгер адан суьретар маса шегъерра, улкъвейра акуртла, инсанриз а суьретрин гуьрчегвилляй Кавказ чир жеда ва адал гъейранвалда", - кхъизва КБР-дин "Дагъви дишегъли" газетдин кылин редактор З.Кануковади.

Вич жегъил ятлани, бажарагълувили ам фад машгурна. Къвалахда ада жуьреба-жуьре техника ишлемешзава: графика, живопись, рекемрин шикилар...

Члехи бубадин - Къияс Межидован - ватан тир Ахцега Имаррадиз гзаф хуш я. "Мектебда гатун тлатилар гаила, чна гъар йисан пуд варз Ахцега акъуддай. За жуван аял вахтар вири Ахцега акъатай хъиз

гьиссзава. А вахтар лап хъсанбуру тир. Гъар мумкинвал хъайила, Дагъустандиз хъфизва зун, жувина аватлани, зи руьгъ гъана ава", - лугъузва жегъил художникди. Къуй адахъ гележегда мадни еке агалкъунар хъурай!

Дуьньяда

11-майдалди

Чи улкъведа къвалах тийидай йикъар 11-майдалди давам жеда. "Lenta.ru" сайтди хабар гузвайвал, идакай Россиядин Президент В.Путин 28-апрелдиз регионрин кылерихъ галаз онлайн-совещание къиле тухудайла малумарна.

Риклел хкайвал, майдин суварин арада авай 6, 7 ва 8-майдин йикъар къвалахдайбуру я, амма коронавирус чуклунин гьалар явашарунин макъсадалди цли и йикъарни улкъведин регъберди ял ядайбуру яз малумарна.

29-апрелдин делилралди, дуьньяда коронавирус акатнавайбурун къадар 3 125 267-дав агакънава, абурукай 934 762 кас сагъар хъувунва, 217 363 - къенва. Чи улкъведа коронавирусди 99399 кас начагъарнава, абурукай 10 286 сагъар хъувунва ва 972 кас къенва.

Хийрлувал тайнарна

Швециядин Гетеборгский университетдин алимри хъвадай къагъве (кофе) газурунин менфятлу къайда тайнарнава. Къейдзавайвал, куьзнавай къагъве виридалайни хатасузди ва уьмуьр ярги ийидайди я. Пешекаррин фикирдалди, ада риклинни дамари азаррин тевакул тлимиларда. Алимри макъала "European Journal of Preventive Cardiology" журналда чапнава.

Ахтармишунра 20-79 йисарин яшда авай 508747 итимдинни дишегълиди чпин гуьгъуьллувилелди иштиракна. Нетижанда малум хъайивал, куьзнавай къагъве хъвазвайбурун уьмуьр ам эсиллагъ хъван тийизвайбурундай са къадар ярги жезва.

Хаталу гаджетар

Эгер карантиндин муддатда гаджетар гъаз вахт гзаф кечирмишайтла, инсандин вилерин экв зайиф хъун мумкин я. Идакай Ростовдин областдин минздравдин духтур А. Ушников "Россиядин газетдиз" интервью гудайла суьгъбетна.

Ада къейд авурвал, карантиндин вахтунда инсанри гзафни-гзаф телевизордин, компьютердин клане ва я гъилера смартфон аваз вахт акъудзава. Эгер и кар датлана ва фагъумсузвилелди давамари хъайитла, пешекардин фикирдалди, инсандин вилерин экв ерли квахъунни мумкин я. Адан гафаралди, вилер зайиф хъунин тевакулдик гзафни-гзаф смартфонри кутазава. Хаталувилин жигъетдай къвед лагай чкадал планшетар ала. Компьютердихъ ацукъна къвалахзавайбурузни пешекарди мукъвал-мукъвал 30 декъикада къван ял ягъун теклифзава.

Куьмек тлалабнава

"Новости" РИА-ди хабар гузвайвал, Россиядивай мад 13 улкъведи коронавирусдихъ галаз женг члугунин карда куьмек гун тлалабнава.

Алай вахтунда Россиядин талукъ тир ведомствойри Йеменди, Алжирди, Египетди, Катарди, Кувейтди, Ливанди, Ливияди, Мавританияди, Мароккоди, Палестинри, Сирияди, Суданди ва Тунисди авунвай тавакълудихъ галаз алакълалу месэла веревирдзава.

Идалай вилик Россияди Италиядин хейлин регионриз куьмек ганай. Италиядин агъалийри Россиядиллай гзаф разивал ийизва.

Туьркиядин гъужум

Туьркиядин къушунри Сириядин Идлиб вилайтдин Найраб хуьрун патав боевикрин терефрал гъужумна. Идакай "Известия" чешмеди хабар гузва.

Чешмедин делилралди, террористрин клеретрин терефриз авиациядин ягъунарни къуна. Къейдзавайвал, ягъунар къиле феи вахтунда яракълу боевикри туьрккерин бронетехникадихъ цлай ахъайна. Аскерри сифтедай вилерай накъвар гъидай газ ахъайна, гуьгъуьнлай абур гуьлле гунив эгечина.

Къейд ийин, 5-мартдиз Москвада къиле феи рахунрин нетижанда Россиядин Туьркиядин президентар Идлибдин сергъятра ягъунар акъвазарунин гъакъиндай икьар хъанай.

Чими гад ва цайлахар

Цинин гад тарихда хъайи лап чими 5 гатун жергеда гьатун мумкин я. РФ-дин тебиатдин ресурсрин ва экологиядин министр Д.Кобылкина къейд авурвал, ихътин малуматар вилик амаз Росгидрометди ва къецепатан гидрометеорологиядин станцияри раижнава.

Регионра цайлахар (пожар) ва селлер арадал атунихъ галаз алакълалу месэлайрин гъакъиндай Россиядин Президент В.Путиннахъ галаз къиле феи совещанидал Д. Кобылкина малумарайвал, алай йисан гатфариз РФ-дин тамара арадал атай цайлахарин члехи пай дуьшувъшар коронавирус сеbeb яз кардик кутунвай сергъятламинавай къайдайрихъ ва гъавадин шартлар чими хъунихъ галаз алакълалу я.

Авиалесоохранадин делилралди, алай вахтунда чи улкъведа 100-далайни гзаф тамар кузва.

Кесибрин гьил къуна

И йикъара Индиядин актер Аамир Хана кесибар патал 1 килограмм гъур чара авуна. Гъар инсандал анжах са килограмм гъур гьалтзава лагайла, гзафбуруз ам тлимил яз акуна ва вахчуз фенач. Амма гъакъкъатдани яшайишдин дарвиле авай, къвале недай затла авачир ксари чеб патал гъа са килограмм гъурни багъа савкъат тирди аннамишна. Гуьгъуьнлай малум хъайивал, мергъяматлу актерди садакъа къабулай вири ксарин пакетра гъурьухъ галаз 15 агъзур рупийдин къадарда (14500 манат) пулни тунвай.

Чин газурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Квез чидани?

Окапи

Шикилдай акъазвай гъайван окапи я. Ам Африкадин Конго улкъведа яшамеш жезва. Винел патан акунрай ам балкандиз, жирафдиз ушар я. Гъакъкъатда ам вилик девирдин жирафрин жинсерикай яз гьисабзава. Гардандин, къвачерин яргъивилини ам жирафдин "багърийрикай" тирди тесикъарзава. Гьелбетда, жирафдин гардан, къвачер окапидинбурулай хейлин ярги я.

Алай вахтунда тебиатда окапяр гъикъван аватла тайиндаказ малум туш, амма тахминан 35 агъзурдалай 50 агъзурдал къван аваз хъун мумкин яз гьисабзава. Дуьньядин зоопаркра абур 160 ава. Абур яру тав квай мичли шуьтурь рангунинбуру жеда. Къвачер зебрадин хътин, маргъвар авайбуру, къилни чулавалли лацувал какахъай рангаринбуру я. Эркек окапийрал къве куьруь карч жеда. Гъайвандин заланвал 250 килограммдиз къван барабар жеда, яргъивал - 2,1 метрдиз.

Жирафрин хъиз, окапийрин тлуьнни тарарин пешерикай ибарат я. Вичин ярги мецивди окапиди тарарин бертер къада ва адал алай вири пешер михьда. Абуру векъни, емишарни, къарникъузарни, къижиярни неда. Адет яз, и гъайванар къилди-къилди яшамеш жеда, амма гагъ-гагъ дуьшувъшра абуру гапаларни тешкилда. Окапяр 30 йисуз къван яшамеш жезва.

понеделник, 4 мая

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 0+
07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
08.05 «Заряжайся!» 0+
08.15 «Здравствуй, мир!» 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+
08.55 Д/с «С миру по нитке» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 Т/с «Ангел-хранитель».
06.00, 10.00 Новости. (16+)
06.10 Т/с «Ангел-хранитель».
06.50 Т/с «Петербург. Любовь. До востребования». (12+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
21.05 Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.00 «Вести». Местное время.

НТВ

05.10 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
06.00 «Утро. самое лучшее».
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.50 Драма «Унесенные ветром». (США). (16+).
11.30 Мелодрама «Скарлетт». (США). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.50 Х/ф «Трембита».
07.20 «Фактор жизни».
07.45 «Полезная покупка».
08.10 Д/ф «Королевы комедий». (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/ф «Диверсанты», 1-4 с. (16+).
09.25 Т/с «Граф Монте-Кристо». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Граф Монте-Кристо». (12+).

вторник, 5 мая

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 0+
07.00, 08.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 «Заряжайся!» 0+
08.05 Мультфильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+
08.55 Д/с «С миру по нитке».
09.30 Х/ф Большая прогулка
11.35 Т/с «Смерть шпионам» 1 с. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 Т/с «Ангел-хранитель».
06.00 Новости. (16+).
06.10 Т/с «Ангел-хранитель».
06.45 Т/с «Петербург. Любовь. До востребования». (12+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке)
14.30, 21.05 Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.00 «Вести». Местное время.

НТВ

05.10 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
06.00 «Утро. самое лучшее». (16+).
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
08.10 Мелодрама «Ангелика - маркиза ангелов». (Франция - Италия - Германия). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.55 Х/ф «Шел четвертый год войны...»
08.20 Х/ф «По семейным обстоятельствам». (12+)

ЗВЕЗДА

06.00 Т/с «Война на западном направлении». (12+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Война на западном направлении». (12+).

среда, 6 мая

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 0+
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
08.00 «Заряжайся!» 0+
08.05 Мультфильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+
08.55 Д/с «С миру по нитке» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (16+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (16+).
09.55 «Модный приговор». (6+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даймохх» (на чеченском языке)
14.30, 21.05 Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.00 «Вести». Местное время.

НТВ

05.10 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
06.00 «Утро. самое лучшее».
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама «Другой». (Украина). (16+).
10.25 Мелодрама «Прошу поверить мне на слово». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

05.50, 10.20 Д/ф «Клоун с разбитым сердцем»
06.30 Х/ф «Горячий снег».

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.10 «Не факт!»
08.40, 13.15 Д/с «Стрелковое вооружение русской армии», 1-8 с. (12+).

четверг, 7 мая

РГВК
06.50 «Заряжайся!» 0+
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на даргинском языке 12+
08.00 «Заряжайся!» 0+
08.05 Мультфильм 0+
08.50 «Заряжайся!» 0+
08.55 Д/с «С миру по нитке» 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (16+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (16+).
09.55 «Модный приговор». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» (на лезгинском языке)
14.30, 21.05 Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».
09.00 «Вести». Местное время.

НТВ

05.10 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
06.00 «Утро. самое лучшее».
08.00 «Сегодня».
08.25 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.50 Мелодрама «Лучше всех». (Украина). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.40 Х/ф «У опасной черты»
08.20 Детектив «Черный принц». (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 «Сегодня утром».
08.05 «Не факт!»
08.35 Д/ф «В мае 45-го. Освобождение Праги».

пятница, 8 мая

РГВК
06.45 «Заряжайся!» 0+
07.00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на аварском языке. 12+

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро». (16+).
09.00 Новости. (16+).
09.25 «Доброе утро». (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Алшан» на цахурском языке
14.30, 21.05 Вести-Дагестан
05.00 «Утро России».

НТВ

05.15 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
06.05 Х/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих»

ДОМАШНИЙ

06.30 Мелодрама «Прошу поверить мне на слово». (16+).
10.35 Мелодрама «Верь мне». (Украина).

ТВ-ЦЕНТР

06.40 Х/ф «Разведчики».
08.10 Х/ф «Комиссарша». (12+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/ф «Знамя Победы».
06.50 Х/ф «Чистое небо».
08.55 Х/ф «Живые и мертвые». (12+).

суббота, 9 мая

РГВК
07.00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке. 12+

ПЕРВЫЙ

06.00,12.00 Новости. (16+)
06.10 «День Победы» Праздничный канал. (16+).

РОССИЯ 1

05.15 Х/ф «Они сражались за Родину».
08.00 «Песни военных лет».
09.00,10.20,17.00 «Вести»

НТВ

05.00 Х/ф «Лейтенант Суворов». (12+).
06.35 Х/ф «Последний бой».
08.00 «Сегодня».

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.40 Мелодрама «Знахарь». (Польша). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.40 Х/ф «А зори здесь тихие...» (12+).
09.50 «События». (16+).

ЗВЕЗДА

06.00 Х/ф «Небесный тихход». (12+).
07.15,07.55,08.35,09.15 Д/с «Оружие Победы».

воскресенье, 10 мая

РГВК
07.00,08.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+

ПЕРВЫЙ

05.15 Т/с «Ангел-хранитель».
06.00,10.00 Новости. (16+)
06.10 Т/с «Ангел-хранитель».

РОССИЯ 1

06.20 Х/ф «Солнцекруг». (12+).
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 «Устами младенца».

НТВ

05.00 «Парад Победы 1945 года». (16+).
05.15 «Вторая мировая. Великая Отечественная».

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров». (16+).
06.50 Мелодрама «Поющие в терновнике». (США). (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.50 Х/ф «Поезд вне расписания». (12+).
08.10 «Православная энциклопедия». (6+).

ЗВЕЗДА

06.00 Д/с «Оружие Победы».
06.25 Х/ф «Приступить к ликвидации».

КУЛЬТУРА 4 по 10 мая

ПОНЕДЕЛЬНИК
06.30 Письмо из провинции.
07.00 Д/ф «Вспомнить все».
07.45 «Другие Романовы».

СРЕДА

06.30 Письмо из провинции.
07.00 Д/ф «Правда о цвете».
08.00 Х/ф «В поисках капитана Гранта», 5с (СССР - Болгария).

ЧЕТВЕРГ

06.30 Письмо из провинции.
07.00 Д/ф «Правда о вкусе».
07.50 Цвет времени. Надя Рушева.

ПЯТНИЦА

06.30 Письмо из провинции. Мценск
07.00 Д/ф «Какова природа креативности». (Великобритания).

СУББОТА

06.30 Концерт «И все-таки мы победили!»
07.00 Х/ф «Небесный тихход».
08.15 Д/ф «Старик и небо».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

06.30 М/ф: «Три дровосека».
08.10 Х/ф «Любимая девушка».
09.40 «Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфириным».

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша
ВТОРНИК
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

Программа гъзаурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

Мергьяматлувилин къанунралди

Нариман КЪАРИБОВ

Виринра хъиз, алай вахтунда къадим Дербентдани коронавирусдин тлугъвалдиз акси яз сада-садаз куьмек гунин ва мергьяматлувилин серенжмар давам хъжезва. Шегьердин КЦСОН-дин къуллугъчийри яшар гзаф хъанвай, чпихъ яшайишдин жигъетдай лазим тир вири мумкинвилер ва шартлар авачир ксарихъ, хизанрихъ галаз сих алакъа хуьзва. Квалериз физ, абуруз недай-хъвадай суьрсет, герек авайбуруз аптекайрай дарманар маса къачузва, гьакъ амай игътияжарни тамамарзава.

Коронавируси басрух гузвай и йикъара шегьерда мергьяматлувилин мярекатар шегьердин администрацияди, члехи карханайрин коллективри, карчийри тешкилзава. Алай вахтунда кеве авай ксариз: ветеранриз, набутриз ва къазанжияр тлмил къезвай хизанриз куьмекар гузва. Шегьердин администрациядин культурадин, жегилрин политикадин ва спортдин рекъай управлениди, волонтерри, медколледждин студентри са куьруь вахтунда чарасуздаказ квалера амукънавай ксарив суьрсетдин 300-далайни гзаф наборар (дугъуь, шекер, гречка, члех, гъур, члахар ва маса шейер) агакъарнава ва и мергьяматлу квалех давамарзава.

Чпин мажибар тлмил тир ва алай четин вахтундани шегьер авадамламушунин, михъиз хуьнин, куьчяр ва паркар къацу авунин, анра тарар цунин квалехар давамарзавай "Горзеленхоз", "Дербент-сервис" ва са жерге маса тешкилатра зегъмет члугъвазвай ксаривни суьрсетдин наборар агакъарнава. И барадай волонтерриз шегьердин автотранспортдин карханайри чпин патай машинара чара авунва.

Шегьердин волонтерри, къилин ва юкъван образованидин идарайрин студентри алай вахтунда чпи къиле тухузвай мергьяматлувилин серенжмар Члехи Гъалибвилин 75 йисан юбилейдизни бахшнава.

Жумарт риклин буйругъдалди

Къадим Дербент югъ-къандавай члехи ва генани авадам хъуник неинки и шегьердин гъукумди, гьакъ чеб адалай къеце яшамеш жезвай дербентвийри, иллаки карчивилел машгъл тир ксарини лайихлу пай кутазва. Ихътин мергьяматлу ва жумарт рик авайбурукай садни алай вахтунда Москвада яшамеш жезвай ва ана карчивилел машгъл тир Ферзи Гъамидович Мамедов я.

Кар анал ала хъи, Дербент шегьердин мулкарал адахъ вичихъ и барадай лазим тир вири документарни авай 50 гектар чил аваз са шумуд йис тир. Гьелбетда, бес къадар такъатар ва мумкинвилер авай карчивилей а чилел коммерциядин дараматар эцигиз ва я хусуи базар кардик кутаз жедай. Амма Ферзи Мамедова вичин риклин буйругъдалди вири шегьердиз хийирлу къарар къабулна. Вичин хусуи тир 50 гектар чил пулсуздаказ хайи шегьердин ихтиярдиз ваханва.

Ингъе, и барадай шегьердин администрациядин къил Хизри Абакаровахъ галаз хъайи гуьруьшда Ферзи Гъамидовича вуч лагъанатла:

- Чи баркаллу ватанэгъли, сенатор Сулейман Керимован чалишмишвилерни гьисаба къуналди, алай вахтунда Дербент члехи ва авадам хъуни риклерик шадвал кутазва. Жувни и кардиз шерик хъун къетна за. Гьа са вахтунда за чпихъ члехи мумкинвилер авай вири дербентвийризни карчийризни хайи шегьер генани члехи, авадам ва гуьрчег хъуник пай кутуниз звер гузва.

Играми газет келзавайбуру! Алай йисан эвел къилера чна Рамазандин вацра мусурманрин диндиз талукъарнавай конкурс тухудайдакай хабар гана. Шукур хъурай Аллагъдиз чаз ихътин мумкинвал гайи.

Лагъана клянда, конкурс тухунин куьмекдалди чаз газет келзавайбурухъ диндин рекъай авай чирвилер артухардай, инсанят патал Исламдихъ авай метлеб, къетленвал къалурдай, келзавайбурун арадай диндин дерин чирвилер авайбурун алакунар къейддай ниятар ава.

Конкурсдин къилин шартларикай сад ам я хъи, ана Исламдин университетар, медресаяр акъалтарнавай, къилдин алимривай, имамривай чирвилер къачунвайбуруз иштиракдай ихтиярар авач. Вучиз лагъайтла, абур хъсандиз диндин гъавурда ава ва конкурсдин суалриз абурувай са четинвални авачиз жавабар гуз жедда. И конкурс, асул гьисабдай, жемат, адетдин газет келзавайбуру (чпихъ Исламдай имамрихъ, муаллимрихъ, алимрихъ хътин чирвилер авачирбуру) патал я. Яшарин жигъетдай тайин сергъятар авач, конкурсда жегилпривайни иштиракиз жедда, яшлугурувайни.

Конкурсдин суалриз жавабар гун патал 2 гъафет вахт тайинарзава, 15-майдалди. Анлай къулухъ жавабар къабул хъийидач. Иштиракчийривай чпин жавабар редакциядиз пуд жуьредикай менфят къачуна ракъуриз жедда:

1) почтадин алакъадин отделенийрай (РД, Махачкала, пр-т Насрутдинова, 1 "А", 7-этаж);
2) интернетдин куьмекдалди чи газетдин электронный почтадиз (адрес - Lezgigazet@yandex.ru);

3) ватцапдиз (телефондин нумра - 8989-653-42-35) рекъе тваз жедда.

Гьим къулай ятла, гьам хъягъа. Жабавар аваз рекъе твазвай чарчин сифте къилий "Конкурсдиз" гаф кхъиз рикелай алудмир.

Гъалибчийр пуд кас хкъяда. Клевекъичи чкаяр къурбуруз савкъатар гуда:

Дин

Исламдиз талукъ конкурс

1-чка - телефон, 3 агъзур манат; 2-чка - сят, 2 агъзур манат; 3-чка - кап ийидай халича, 1 агъзур манат пул. Идалай гъейри, абуруз лезги члалал Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) уьмуьрдикай кхъенвай ктабар, дипломар ва Замзамдин яд гуда.

Иштиракчийр патал мад са шарт авач: редакциядиз жавабар рекъе твадайла, тварни фамилия, яшамеш жезвай чка (шегьер, район, хуьр) ва телефондин нумра къалурун чарасуз я.

Конкурсдин нетижаяр Рамазандин

варз куьтягъ хъайидалай къулухъ къада ва гъалибчийрин тварар газетдай малумарда. Алай вахтунда Дагъустанда коронавирус тлугъвалдиз галаз алаквалу яз авай гъалар фикирда къуна, гъалибчийрив савкъатар са тлмил геж (гъалар секин хъайила) вахкуда. Абур вахчун патал мус ва гьиниз атун лазим ятла, чна гъалибчийриз телефондиз зенг авуна хабар гуда.

Конкурс 10 суалдикай ибарат я. Къейд ийин хъи, абур 2019-йисан сентябрдилай инихъ "Лезги газетдин" чинриз акъатнавай диндин макъалайрикай даях къуна гъазурнава.

Суалар:

1. Жабраил малаикдилай атанвай Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисда къалурнавайвал, Ислам вуч я ва иман вуч я?
2. Тубадин шартлар гъибур я?
3. Аллагъ Таалади чун инсанар яз вуч патал халкънава ва адан делил вуч я?
4. Шариатдин илим чируниз гзаф лайихлувилер ава. И кар тесстикъарзавай са аят ва я са гъадис гъваши.
5. Къуръан вуч я (адан тариф, определение), ада шумуд сура, жуз ава ва сифте атай аят гъим я?
6. Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадис вуч я (тариф, определение), Пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъина хана ва гъина кучукнава? Адан иде-бубадин тварар лагъ.
7. Истихара-дуьа вуч я?
8. Исламда хъсан эдебрихъ ва ахлакърихъ еке метлеб ава. И кар тесстикъарзавай къе делил (са аят ва са гъадис) гъваши.
9. Диде-бубадин члалаз килигун эмирзавай са делил (аят) гъваши.
10. Рамазан вацран къетленвал вуч я? И вацраз Къуръандихъ галаз гьихътин алакъа ава ва Лайлату-ль-Къадри вуч я?

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гъавилей ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа.

Тлугъвалдикай Аллагъди хуьрай!

Гъуьснудин АШУРАЛИЕВ,
Дагъустандин Муфтиятдин Ахцегъ района авай
марифатдин отделедин къил

Эхиримжи вахтара коронавируси вири дуьньяда еке гъулгъула тунва, инсанрик кичлини къалабулук акатнава. И тлугъвал себеб яз, хейлин сергъятар агалнава, агъзурралди инсанар куьчедиз экъечли тийиз, квалера ацукънава. Алимри, пешекарри ам гъинай пайда хъанватла тайинарзава, тергдай рекъерхуьлер жагъурзава.

Ихътин четин члавуз мусурманри вуч авун лазим ятла, квел амална кляндатла диндин къанунрай, къайдайрай ашкара жезва.

Къейд ийин хъи, тлугъвалдин вилик пад къун патал гзаф чкайра хъиз, Дагъустандани мискиннар агалнава, карантиндал амалзава. Абд Ар-Рагъман Бин 'Ауфа (Аллагъ рази хъурай вичелай) агакъарнавайвал, Мугъаммад пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана (мана):

"Эгер кез са гъи ятлани уьлкведа тлугъуьн пайда хъанва лагъана ван атайтла, куьн а уьлкведиз фимир. Эгер ам куьн авай чкада пайда хъанватла, азардикай катиз кланз, куьн авай уьлкве туна масанизни фимир" (Бухари, 5729; Муслим, 2219).

Гъаниз килигна, чна, Аллагъдал ихтибарна, Адавай чун азардикай ва кичевилин велвеладикай хуьн тлалабна клянда. Кичевилин велвела чи уьммет патал коронавирсудилайни къурхулу "азар" я.

Сифте нубатда, чна гъар са камуна мукъаятвал хуьн, тайинарнавай къайдайрал амал авун герек я. Эгер уьлкведин, республикадин къилевайбуру карантин кардик кутунватла, чун адаз муьтлугъ хъана клянда.

Гъайиф хъи, ихътин четин макъамда гуя коронавирус "мах я" лугъуз инсанар рекъелай алудзавайбуруни пайда хъанва.

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитла, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Гзафбур ахътинбурун гафарихъ агъазва, тайинарнавай къайдайрал амалзава, нетижаяр лагъайтла, писбур жезва.

Чи килел къезвай дуьшуьшар, вакъияр Аллагъдин патай я. Коронавируси инсанриз имтигъан яз Аллагъди арадал гъанвай азар я. Ихътин уьзуьррихъ галаз женг гьикли тухуда? Духтурри меслятзавай кралал амал авун важиблу я: мукъвал-мукъвал гилер чуьхуьн, маскаяр алукулун, гзаф инсанар авай чкайриз тефин, масабурхъ галаз рахадайла арада мензил тун, салам гудайла гилер ягъ тавун ва масабур.

Малум тирвал, дуьадихъ еке къуват ава. Риклин сидкъидай ийизвай дуьаяр, тлалабунар Аллагъди къабулзава. Гъавилей Аллагъдик умуд кутуна, Адавай чун и ва маса азаррикай хуьн тлалабна клянда. Гьелбетда, са дуьаяр авуналди тлугъвалдин вилик пад къаз жедач, винидихъ къейд авунвай къайдарни гьисаба къун герек я.

Анасалай (адалай Аллагъ рази хъурай) агакънавайвал, ада мукъвал-мукъвал Аллагъдивай тлалабдай (мана):

"Я Аллагъ, гъакъикъатда, аз Вавай куьмек кланзава жузам азардикай, диливикай ва сагъ тежер члуру азаррикай" (имам Агъмад 12592; Абу Давуд 1554; Ан-Насаи, 5493).

'Усман ибн 'Аффана агакъарнавайвал, Мугъаммад пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) лагъана:

"Са затлуни зарар гудач Аллагъдин луклариз, эгер ада гъар экуьнахъ ва нянихъ пуд сеферда лугъуз хъайитла:

"جَلَّ عِلْمُ عِيْمَسَلَا وَهُوَ اَمَّ سَلَا يَفِ الْوَضْرُأَلَا يَفِ يَشْ هِمَسَا عَمَّ"

Би-сми-Ляхи лязи ля йазурру ма'а исми-хи шай'ун филь-арзи ва ля фи-с-самаи, ва хува с-Сами'у-ль-'Алим".

Диндин алимри жуьреба-жуьре балайрикай, азаррикай, четинвилерикай хуьн патал "Аятуль-Курси" келун меслят къалурзава. Гьи касди ксудалди вилик "Аятуль-Курси" келайтла, ам, адан къунши, къуншидин къунши, патарив гвай вири квалерни Аллагъди хуьда.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникациярин министрество

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда актъазва
Газет алакъадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуъзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькуьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуъзвили ва керчек-
вили патухъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249
Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.40

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куъче, 6.

Тираж 6432

Ⓜ - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуур я.

Ⓜ - Икъван яшар хъанвайбуур къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Умудрин пир

Бикеханум АЛИБЕГОВА

Ахъегъ райондин виридалай-
ни вине авай къадим Хинерин
хуьре зун са шумудра мугъман-
да хъанай. Хуьр дагъларин къу-
жажда экля хъанва, къвалавай
Самур вацни авахъзава. Са га-
фуналди, гзаф гуьрчег чка я, ки-
лигуналди вилер тух жедач.

Хинерин хуьруьхъ еке тарих
ава. И кар хуьре авай куьгъне да-
раматри, жуьреба-жуьре къва-
нерал атланвай кхьинри, члехи
кимери ва маса делилри тести-
къарзава. Ина умудар пайдай
пирни ава. Чкадин агъалийриз
адан тарих гьихътинди ятла ма-
лум туш. Инсанар анал мурадар
тлалабиз физва ва рикле умудар
аваз жкъезва.

Садра зунни фенай умудар
пайдай пирел. Ина еке тарцин
кланик хъран къвал авунва, ана
пич ва фу чрадай сач ава. Пичи-
нал гъамиша цив ацланвай чай-
дан ала. Патавни - харада тун-
вай кларасар.

Пирен вилик квай еке май-
данда сулар экля хъанва. Аник
Надир шагъдихъ галаз къиле
фейи женгера телеф хъайи Хине-
рин хуьруьн итимар кучукнава.
Белки, пирни гъа девирда ара-
дал атанатла?

Ватандин Члехи дяведин йи-
сара пирел бици аялар пара
жедай. Гьикл лагъайтла, саки гъар
юкьуз хуьре авай дишегълийри
хъар кутадай. Садбуру дагъдин
атирлу векъерикай чай ийидай,
муькуьбуру сачунал фу чрадай,
мухакай, гъажибугъдадикай ка-
лар ийидай, картуфар чрадай.
Рагъ дагъларик акатдалди абуру
Аллагъдивай дяве фад куьтягъ
хъун, фронтдиз фенвай итимар
сагъ-саламатдиз хуьруьз хтун,
дуьньяда ислягъвал хъун тла-
лабдай. Гъар са дуьадилай къу-
лухъ аялри "амин" лугъудай. Югъ
няни хъайила, абур риклера экуь
мурадарни умудар аваз къвале-
риз хъфидай.

Гзаф къадар инсанар телеф
хъанатлани, дявени куьтягъ хъа-
на, чи аскерри Гъалибвал къа-
чуна. Хинерин хуьрйай акъатай
сад лагъай къагъриман Гъасрет
Алиеван гъуьрметдай чубан
Агъабала Агъабалаева еке
межлис къурмишнавай, ада
хуьруьнвийрин арада са шумуд
мал-лапагдин як садакъа яз
пайнай.

Къенин юкьуз Хинерин хуь-
руьн акъалтзавай несилрин ве-
килри чпин члехи бубайрин бар-
каллу крар риклелай алудзавач,
абурулай чешне къачузва, абу-
руз ухшар жез алахъзава.

Сканворд

Туькуьурайди - К. КЪАЛАЖУХВИ

Тарцел жедай емиш	Тафават- лувал	Макро- нан уьлкве	Йифен юкь (вахт)	Суал- дин ...
Басма- хана	Вагъши балугъ	Наси- гъат	Рехне	Элкьвена хкъвдай ван
Хьит- къер, фер	Устлардив жеда		Сибир- дин шегъер	
Хипер твадай мукIратI	Багъри	Муть- манрин къвал	СССР-дин Ипг ...Алиев	Ростов областдин шегъер
Алачух	Гъал-агъвал, яшайиш	Лезги ашукъ	Хиласвал, гъуьрияг	Гагун варз
Хакас- дин меркез		Чуьнуьх- дайди	Лув гуз къан хъайиди	ТIач ийидай гъуьр
КIарас- дин къвати	Шал- вардин гъерт			

Нумрадиз шиирар Коронавирус

Ш. ШИХМУРАДОВ

Сифте яргъарай хъиз
галукъай ван
Уханвийрин къачузва чан.
Низ чидай чинрани
чкIидайди икъван
Азраилдин чархачи и вирус.
Вун майдандиз акъудай
а шейтан
Тушни бес инсаниятдин
душман?
Кесиб агъалийри эхрай гьикъван
И инсафсуз, чуьру, чулав вирус?

Вири дуьньяда вун къекъезва,
Саклани тежез, эллер ишезва,
Жегъил-агъил - вири гъелекзава,
Алат тIун чалай лап яргъаз,
вирус.
Агъзурралди чи ватангълияр
Вучиз уьлквейриз
икI чкIанвайди я?

Анрай хкиз чпик къаз
чуьру азарар,
Хабарсуз чазни
багъишзавайди я?
Гзафбурукай хъанва
къвалин дустагъ,
ЭкъечI тежез, кар атланвай
саягъ.
Чара авач, эхна кланда, дустар,
Девирдин имтигъан я и вирус.
Вилиз-гъилиз саклан
акван тийир,
Вичиз мийир-межер ерли течир,
А вакцинади, гъеле авачир,
Къе-пака ви хам алажрай,
вирус.
"Мягкем акъваз, дустар,
хъсан краралди!" -
Кхьин и гафар яру
гъарфаралди.
Члехи Гъалибвилдин суваралди
Вун дуьньядилай квахърай ман,
вирус!

Квез аферин, духтурар!

Нариман КЪАРИБОВ

Пак бедендал лацу халат
алайбуру,
Йиферизни ахвар тийиз амайбуру,
Сагъламлилин къаравулда
авайбуру,
Гъа и жуьре даим уях духтурар!
ГьикI тийин къелди дамах,
духтурар!
Къе дуьнядиз атанвайла
четин гъал,
Пис тIугъвалди артухнавай
рикин тIал,
Куь зегъметар тушни халис
игитвал,
Гъар макъамда элдиз герек
духтурар,
Гъалал хъуй квез дидедин нек,
духтурар!

Хайи чилел жергедин
са инсан яз,
Лезги хуьрни, лезги шегъер
ватан яз,
Нариманаз гъа куьн гъа вич хъиз
масан яз,
Гъилер къизил - акъул дерин
духтурар,
Квез аферин, виш аферин,
духтурар!
Шак алач, чун гъалиб жеда
тегъуьндал,
Мад садрани тахъун патал
гуьгъуьнлай
Адаз чна лап дерин сур
гъазурда,
Куь риклерин къастни галаз
духтурар,
Куьн гъамиша постуналлаз
духтурар!

Ким хъуьрезва

Нариман ИБРАГЪИМОВ

ГъалатIар

Мирзеди къвале тамамарай тапшуругъдикай муаллимдиз са гъа-
латIни жагъидачир, амма классда адан дафтар яруни цIару жедай.
- Я Мирзе, им гьикI жезвай крар я? - хабар къуна гъейранвилелди
муаллимди.
- Я чан муаллим, - лагъана Мирзеди, - де вуна лагъ, са къилни пуд
къил сад жедали? Къвале заз дахдини, бахдини куьмек гузва эхир.

Бес зун вуж я?

Уьмуьрдал ашукъ Циримаз виридалайни такан са кар авай: хсу-
си жибиндиз гъил яргъи авун, дустарин паталай официантдиз пул
гун. Касди хатадай къванни дустариз тIуьн-хъун тешиклдичир. Вич
лагъайтла, датIана абурун суфрайрихъай галатдичир.
Са сеферда, гаф лугъудай нубат атайла, адан къунши Гъадиса
лугъуда:
- Ша, гадаяр, чна и бекъейра авай чехир халис итимар тир Али-
дин, Велидин, Гъафизан, Масанан, Рагъманан, Сиражан сагълугъ-
дай хъван.
- Гъадис! - гъарай акъатна Циримай. - Бес зи тIвар ви риклелай
алатнани?
- Вун, дуст кас, чаз гъеле гъи жергедик акатзаватIа чир хъанвач.

"ЛГ"-дин 17-нумрадиз акъатай чайнворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦIАРАРА: 3. Челег. 6. Сумра. 7. Услар. 9. Нехир. 10. Афар. 11. Мант.
12. Къарачип. 15. Рамка. 17. Либас. 20. Адет. 21. Агъдабан. 22. Деве. 23. Мягъле.
25. Темен. 27. "Гурхана". 37. Хабар. 32. Мекв. 33. Манас. 35. Хурма. 36. Ислен.
30. Ятах. 32. Мекв. 33. Манас. 35. Хурма. 36. Ислен. Хабар.
ТИК ЦIАРАРА: 1. Алух. 2. Омар. 3. Чанта. 4. Гуржи. 5. "Алам". 6. Суфра. 8.
Ранда. 12. Къарабег. 13. Архалух. 14. Планета. 15. Радим. 16. Метягъ. 18.
Бадам. 19. Сивин. 24. Ялтах. 26. Елкен. 28. Уймах. 29. Насир. 31. Хара. 32.
Неби.

Махачкъалада яшамаш жезвай Азедин, Мурад, Фаргъад Эсе-
товри Миграгъ-Къазмайрилай тир
Ильяс Шайдаевич ЗАЙНАЛОВ
рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз ва вири
багърийриз башсагълугъвал гузва.